

VALUUTTAPOSITION HALLINTA JA VALUUTTAMÄÄRÄINEN KIRJANPITO

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma
Taloushallinto
Opinnäytetyö
Kevät 2008
Anna-Liisa Gullstén

Lahden ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma

GULLSTÉN, ANNA-LIISA:

Valuuttaposition hallinta
ja valuuttamääräinen kirjanpito

Taloushallinnon opinnäytetyö, 51 sivua, 5 liitesivua

Kevät 2008

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan valuuttariskin hallintaa ja kartoitetaan valuuttamääräisten liiketapahtumien kirjanpidon kirjauskäsittelyä kansainvälistä kauppaa käyvässä case-yrityksessä. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, mikä valuuttaposition on, miten positio määritellään ja miten sitä voidaan hallita. Toinen tutkimuksen tavoite on tarkastella tehdäänkö yrityksen valuuttamääräiset kirjaukset oikealla tavalla.

Tutkimuksen teoriaosuus perustuu lähinnä rahoitusalan ja kirjanpidon kirjallisuuteen. Teoriaosuudessa käsitellään ensin erilaisia valuuttariskejä, niiden tunnistamista sekä valuuttaposition rakennetta ja niiden raportointia. Yrityksen riskiaseman tunnistamisen ja riskien hallinnan helpottamiseksi valuuttariski jaetaan kolmeen osaan: transaktio-, translaatio- ja ekonomiseen riskiin. Valuuttariskin hallinta koostuu kahdesta osasta, valuuttaposition määrittelystä ja valuuttaposition suojaamisesta. Suojausmenetelmiä on tutkimuksessa käsitelty vain lyhyesti.

Teoriaosuuden toisessa osassa selvitetään, miten valuuttamääräisten liiketapahtumien kirjaukset tehdään kirjanpitoon ja tilinpäätökseen. Lisäksi käsitellään kurssierojen kirjauskäytäntöä. Valuuttamääräisessä kirjanpidossa haasteita aiheuttavat lähinnä liiketapahtumien kurssimuutokset.

Opinnäytetyön empiirinen osa koostuu case-yrityksen taloushallinnon ammattilaisille tehdystä teemahaastattelusta. Case-yritys on Etelä-Suomen alueella toimiva keskisuuri vientiin keskittyvä elintarvikealan yhtiö, jolla on tytäryhtiöt Ruotsissa ja Liettuassa. Haastattelujen avulla pyrittiin selvittämään, miten case-yritys hallinnoi valuuttaposition ja kuinka valuuttamääräiset kirjaukset tehdään kirjanpitoon, sekä tilinpäätökseen.

Tutkimuksen tuloksena saatiin selvitettyä case-yrityksen valuuttaposition hallinnan nykytila. Valuuttaposition lasketaan valuutoittain ja yhtiöittäin, mutta raportoinnista tekee hankalan asiakaskohtainen raportointi. Valuuttamääräiset kirjaukset tehdään case-yrityksessä sääntöjen mukaisesti.

Avainsanat: valuuttaposition, translaatioposition, ekonominen positio, translaatioposition, ulkomaanraha määräiset kirjaukset

Lahti University of Applied Sciences
Faculty of Business Studies

GULLSTÉN, ANNA-LIISA:

The management of foreign exchange
exposure and foreign currency
bookkeeping

Bachelor's Thesis, Financial Management, 51 pages, 5 appendices

Spring 2008

ABSTRACT

This thesis focuses on exchange risk management and in more detail how accounting department makes foreign currency entries in the bookkeeping of the case company. The aim of this study is to find out what foreign exchange exposure is and how to measure and manage foreign exchange exposure. Another goal for this study is to check whether the entries of foreign currency are made correctly in the bookkeeping.

The material for the theoretical part of this study consists mainly of literature. The theoretical part of the study is divided into two different sections. The first part deals with the different types of exchange risks and how a company should identify their exchange risk exposures, and furthermore how they should report such exposures. The exchange risk is divided in three parts: transaction risk, translation risk and economic risk. The management of foreign exchange exposure consist of two parts, to define the exposure and to hedge the exposure.

Second theoretical part of the study focuses on problems in foreign currency bookkeeping. The Accounting Act is the same for all companies but the exchange rate fluctuation causes rate differences when transactions are turned into Euros and that makes bookkeeping challenging.

The empirical part of the thesis is based on an interview study that was carried out for employees in accounting department in the case company. The case company is operating in international trade.

As a result of this study case company's present state of the management for foreign exchange exposure was determined. The case company calculates their exposure company by company and currency by currency, and this makes customer specific reporting challenging. This study showed also that entries in foreign currency were made correctly into the books.

Keywords: Exchange risk, transaction exposure, economic exposure, translation exposure, foreign currency bookkeeping

KUVIOLUETTELO

- Kuvio 1. Tutkimuksen rakenne.
- Kuvio 2. Valuuttariskin osatekijöitä.
- Kuvio 3. Suojaus.
- Kuvio 4. ”Suojaus”.
- Kuvio 5. Yrityksen kokonaisposition jakautuminen.
- Kuvio 6. Avoimen position muodostuminen.
- Kuvio 7. Transaktiosition osatekijät.
- Kuvio 8. Hintajousto.
- Kuvio 9. Hintajousto yhdistettynä suojaukseen.
- Kuvio 10. Konsernin oman pääoman valuuttapositio.
- Kuvio 11. Kokonaispositio.
- Kuvio 12. Myyntilaskun kirjausprosessi.
- Kuvio 13. Ostolaskun kirjausprosessi.

TAULUKKOLUETTELO

- Taulukko 1. Suomen tärkeimmät vientimaat vuonna 2007

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
	1.1 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelmat ja aiheen rajaukset	3
	1.2 Tutkimusmenetelmät	4
	1.3 Tutkimuksen rakenne	6
2	VALUUTTARISKI JA VALUUTTAPOSITIO	8
	2.1 Valuuttariskin hallinta	9
	2.2 Valuuttaposition tunnistamisen tärkeys	10
	2.3 Valuuttaposition tunnistaminen	12
	2.4 Transaktioriski	14
	2.4.1 Transaktiosition määrittäminen	14
	2.4.2 Hintajousto	17
	2.5 Ekonominen riski	19
	2.6 Translaatoriski	21
	2.7 Muut positiot	26
	2.8 Valuuttaposition raportointi	27
	2.9 Valuuttakurssiriskien suojautumiskeinot	29
	2.9.1 Sisäiset suojausmenetelmät	29
	2.9.2 Ulkoiset suojausmenetelmät	30
3	VALUUTTAMÄÄRÄINEN KIRJANPITO	31
	3.1 Valuuttamääräisiä erä koskevat säännökset	32
	3.2 Valuuttamääräisten liiketapahtumien kirjanpitoikäytäntö	32
	3.3 Valuuttamääräiset erät tilinpäätöksessä	33
	3.3.1 Saamisten ja velkojen merkitseminen taseeseen	33
	3.3.2 Kurssierojen merkitseminen tilinpäätökseen	34
	3.3.3 Suojattujen erien merkitseminen tilinpäätökseen	34
	3.3.4 Kurssierojen esittäminen tuloslaskelmassa	36
	3.3.5 Tilinpäätöksen liitetiedot	36
4	CASE-YRITYKSEN VALUUTTAPOSITIO HALLINTA JA VALUUTTAMÄÄRÄISET KIRJANPIDON KIRJAUKSET	37
	4.1 Yritysesittely	38
	4.2 Tutkimuksen toteutus	38
	4.3 Valuuttaposition hallinnan nykytila	39

4.3.1	Transaktioposition hallinta	39
4.3.2	Translaatioposition hallinta	41
4.3.3	Suojauspolitiikka ja suojausmenetelmät	41
4.4	Valuuttamääraisten liiketapahtumien kirjaukset	42
4.4.1	Myynti- ja ostolaskut	42
4.4.2	Suojausinstrumenttien kurssierot	44
4.4.3	Tilinpäätösraportointi	44
4.5	Johtopäätökset	45
5	YHTEENVETO	47
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	52

1 JOHDANTO

Ulkomaankaupalla on aina ollut suuri merkitys Suomelle, mutta viimeisen kymmenen vuoden aikana se on korostunut entisestään. Laman jälkeen Suomen kokonaisvienti on lähes kolminkertaistunut. Viennin osuus vuonna 2005 oli 41,8 prosenttia bruttokansantuotteesta. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2008.) Vuonna 2007 Suomen vienti oli arvoltaan 65,5 miljardia euroa. Viennin kasvu hidastui seitsemään prosenttiin edellisvuoden 17 prosentista, vaikka Suomen vienti EU-maihin kasvoi 6 prosenttia. EU-maiden osuus Suomen viennistä oli 56.8 prosenttia. Suomen merkittävin kauppakumppani oli Saksa ennen Ruotsia ja Venäjää. (Suomen tärkeimmät kauppakumppanit vuonna 2007.)

TAULUKKO 1. Suomen tärkeimmät vientimaat 2007 (Suomen tärkeimmät kauppakumppanit vuonna 2007.)

Suomen tärkeimmät vientimaat vuonna 2007						
Vientimaa	2007			Vertailuksi vuosi 2006		
	Milj. €	Osuus %	Muutos %	Milj. €	Osuus %	Muutos %
Saksa	7 151	10,9	+3	6 934	11,3	+24
Ruotsi	7 022	10,7	+9	6 432	10,5	+14
Venäjä	6 711	10,2	+8	6 215	10,1	+8
Yhdysvallat	4 186	6,4	+4	4 011	6,5	+31
Iso-Britannia	3 828	5,8	-4	4 001	6,5	+14
Alankomaat	3 651	5,6	+16	3 153	5,1	+25
Ranska	2 202	3,4	+7	2 043	3,3	+13
Kiina	2 160	3,3	+9	1 971	3,2	+27
Norja	2 043	3,1	+28	1 598	2,6	+21
Italia	1 827	2,8	-7	1 946	3,2	+20
Espanja	1 801	2,8	+18	1 528	2,5	+19
Viro	1 753	2,7	-1	1 791	2,9	+32
Koko vienti (ml. muut)	65 484	100,0	+7	61 396	100,0	+17

Vuonna 2006 Suomen tärkeimmäksi vientimaaksi nousi Saksa ohi Venäjän ja Ruotsin. Saksa säilytti asemansa myös vuonna 2007. Viennin kasvu hidastui sel-

västi edellisvuodesta lähes kaikkiin tärkeimpiin vientimaihin, ainoastaan Venäjän vienti pysyi viime vuoden tasolla. Viennin kasvu oli voimakkainta Norjaan, jonne vietiin tavaroita 28 prosenttia enemmän kuin vuonna 2006. Suomi kasvatti vientiä myös Espanjaan ja Alankomaihin, kun vienti Isoon-Britanniaan, Italiaan ja Viroon kääntyi laskuun. (Suomen tärkeimmät kauppakumppanit vuonna 2007.)

Yrityksen näkökulmasta valuutan tärkein tehtävä on toimia vaihdon välineenä ulkomaankaupassa. Eri maiden välisissä ulkomaankaupoissa liikkuu paljon eri valuuttoja, joten on selvää, että valuuttakurssien vaihtelut vaikuttavat kaupankäyntiin. Valuuttakurssien määräytyminen on riippuvainen siitä, millainen valuuttakurssijärjestelmä maassa on käytössä. Maailmalla käytössä olevat valuuttakurssijärjestelmät luokitellaan kelluviin ja kytkettyihin valuuttakursseihin. Euroalueella, Japanissa ja Yhdysvalloissa on käytössä niin kutsuttu itsenäisesti kelluva valuuttajärjestelmä. Suurin osa maailman maista käyttää kuitenkin tavalla tai toisella kytkettyä valuuttakurssijärjestelmää. Valuuttakurssi voi olla kytketty joko yksittäiseen valuuttaan tai johonkin valuuttakoriin. Vaihtuvien valuuttakurssien järjestelmässä valuuttakurssit määräytyvät markkinoilla kulloinkin vallitsevan kysynnän ja tarjonnan perusteella. (Niskanen & Niskanen 2003, 396–400.)

Valuuttakurssien vaihtelu on markkinoilla yleensä vaikeasti ennustettavaa. Euroalueella tilanne on yhteisvaluutan avulla korjaantunut, mutta yhä edelleen maailmassa on suuri määrä valuuttoja, joiden arvot heilahtelevat päivittäin. Valuuttakurssi heilahteluille ei yritysten näkökulmasta voida tehdä mitään, vaan sen kanssa on opittava elämään. Suomen kannalta tärkeitä ulkomaan valuuttoja ovat tällä hetkellä USA:n dollari, Venäjän rupla ja Japanin jeni. (Hautala 2005, 58.)

Ulkomaankaupassa käytetyn valuutan kurssimuutokset aiheuttavat yritykselle taloudellisen riskin. Taloudelliset riskit ovat tyypillisesti kaksipuolisia riskejä, eli niihin liittyy sekä tappion että voiton mahdollisuus. Esimerkiksi valuutat ja korot voivat muuttua yrityksen kannalta haitalliseen suuntaan, mutta on myös mahdollista, että kurssit muuttuvat edulliseen suuntaan. Kansainvälisen liiketoiminnan laajentuessa yritykselle tulee tarve valuuttariskien kartoittamiseen, seuraamiseen ja hallintaa. Tähän tarkoitukseen on monissa yrityksissä käytössä erilaisia tietojär-

jestelmiä ja toivottavasti myös yrityskohtainen politiikka, jonka puitteessa riskien ottaminen ja niiltä suojautuminen on johdonmukaista. Kurssiriskipolitiikasta päätetään yleensä yrityksen hallituksessa. (Kinnunen, Leppiniemi, Puttonen & Virtanen 2002, 239–240; Järvenpää, Pellinen & Virtanen 2007, 171.)

Yritykselle syntyy valuuttariski, jos sen myymät tuotteet on hinnoiteltu jossain muussa valuutassa kuin yrityksen kotivaluutassa ja valuuttakurssit muuttuvat hinnasta sopimisen ja maksupäivän välillä. Valuuttariskiä voidaan hallita erilaisin suojauskeinoin, mutta sitä ennen on yrityksen määriteltävä ja laskettava oma valuuttapositio. (Helppi & Paloheimo 2005, 47–48.) Valuuttapositio on laskelma yrityksen valuuttasaamisista ja -veloista tietyinä ajanjaksona. (Taloussanomien 2008.)

Yritystoiminnan rahoitusriskit ovat yksi merkittävä riski muiden rinnalla. Niiden hallinnasta on tullut erityisesti vientiyrityksille uudenlainen tulokseen vaikuttava tekijä (Hautala 2005, 57). Riskienhallinnan keinoja ovat riskin tunnistaminen, arviointi ja toimenpiteet. Riski tunnistaminen on sitä, että yritys laatii riskeistään kattavan luettelon. Seuraavaksi yritys selvittää riskien todennäköisen toteutumisen sekä arvioi mahdollisten vahinkojen suuruuden yrityksen kannalta. Yrityksen tulisi myös miettiä miten riskiin suhtaudutaan, voidaanko se välttää, voidaanko riskiä pienentää, kannetaanko riski vai yritetäänkö siirtää riski toiselle osapuolelle. Riskien hallinnalla pyritään välttämään vahinkoja ja tappioita, mutta on myös muistettava, että riskienhallinta aiheuttaa yrityksille kustannuksia. (Kinkki, Hulkko & Mäkinen 1999, 173–174.) Tämän vuoksi on tärkeää, että yritys osaa määrittää ja suojata riskinsä oikein.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelmat ja aiheen rajaukset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, minkälaisista osatekijöistä valuuttapositio muodostuu ja miten valuuttaposiitiota hallitaan. Tutkimuksessa käydään läpi, miten ulkomaanrahan määräiset kirjaukset tehdään kirjanpitoon ja kuinka kurssieroja tulisi käsitellä tilinpäätöksessä.

Case-yrityksessä tällä hetkellä käytössä oleva valuuttaposition raportointi on koettu työlääksi. Ongelmia aiheuttavat myös valuuttaposition suojaustoimenpiteet, joita tekevät nyt useat eri henkilöt tahoillaan. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää case-yrityksessä, mikä on valuuttaposition hallinnan nykytila ja miten valuuttamääräiset kirjaukset erilaisissa liiketapahtumissa tehdään. Haastattelujen avulla kartoitettiin, mikä on konsernin valuuttaposition hallinnan nykytila ja miten valuuttamääräiset kirjaukset erilaisissa liiketapahtumissa suoritetaan. Lisäksi tutkittiin, onko kirjaustavoissa asiakaskohtaisia poikkeamia ja kuinka mahdolliset kursierot kirjataan. Saatujen tietojen avulla yrityksen talousjohto pyrkii yhtenäistämään konsernin eri yksiköissä suoritettavaa valuuttaposition laskentatapaa sekä kehittämään konsernin valuuttaposition raportointia nykyaikaisemmaksi ja helpommin luettavammaksi. Samalla tarkastetaan, onko konsernin kirjanpito valuuttamääräisissä liiketapahtumissa ajantasaisen säädösten mukaista. Tutkimusaihetta lähestytään yrityksen näkökulmasta.

Tutkimusongelmat ovat:

1 Miten valuuttaposition lasketaan ja raportoidaan?

2 Miten valuuttamääräiset kirjaukset tulisi tehdä?

Tässä tutkimuksessa ei tutkita valuuttakursseihin vaikuttavia tekijöitä eikä valuuttakurssien yhteyttä korkoihin ja inflaatioon. Tutkimuksessa ei myöskään käsitellä laajemmin valuuttariskien suojautumismekanismeja. Valuuttamääräisen kirjanpidon osalta tutkimuksesta on rajattu pois käypään arvoon arvostettujen rahoitusvälineiden kurssierojen käsittely, koska ne liittyvät läheisesti IFRS-tilinpäätökseen ja case-yritys ei laadi IFRS:n mukaista tilinpäätöstä.

1.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen teoriaosuus on koottu pääosin suomenkielisestä kirjallisuudesta. Englanninkielistä kirjallisuutta, elektronista aineistoa ja artikkeleita on käytetty tiedon täsmentämiseen ja päivittämiseen, koska tutkimuksen ensisijainen lähde-

os, Eero Kasasen, Thomas Lundströmin, Vesa Puttosen ja Risto Veijolan kirjoittama kirja Rahoitusriskit yrityksissä, on kirjoitettu jo vuonna 1996. Näin laajasti valuuttariskejä kattavaa teosta ei ole sen jälkeen julkaistu suomeksi.

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisintä on, että aineisto kootaan todellisista tilanteista ja suositaan ihmistä tiedon keruussa, mikä tarkoittaa sitä, että tutkija luottaa omiin havaintoihinsa ja haastatteluihin tutkittavien kanssa kuin esimerkiksi testeillä saatuun tietoon.

(Hirsjärvi, Sajavaara & Remes 2005, 155.)

Tämä tutkimus on myös tapaustutkimus, sillä tutkimus on suunnattu case-yritykselle ja tutkimuksen tulokset tulevat yrityksen käyttöön. Tapaustutkimus eli toisinaan case-tutkimus antaa yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia. Aineistoa kerätään useita metodeja hyväksi käyttäen muun muassa havainnoimalla, haastatellamalla ja dokumentteja tutkien. (Hirsjärvi ym. 2005, 125–126.)

Case-yrityksenä käytetään Etelä-Suomessa sijaitsevaa elintarviketeollisuuden konsernia, jonka tuotantolaitokset sijaitsevat Suomen lisäksi Ruotsissa ja Liettuassa. Konsernin liikevaihto on noin 100 miljoonaa euroa, josta viennin osuus on lähes 80 prosenttia. Tutkimuksessa ei kerrota case-yrityksen nimeä, koska yrityksen toive on pysyä tuntemattomana.

Empiirinen osuus tutkimuksesta tehtiin teemahaastatteluina case-yrityksen taloushallinnossa Suomessa ja Ruotsissa työskenteleville työntekijöille ja talousjohtajille. Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina. Teemahaastattelulle tyypillistä on, että haastattelun aihepiirit eli tema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Luonteeltaan teemahaastattelu on melko avoin haastattelumuoto ja haastattelu etenee lähinnä keskustelun tavoin. (Hirsjärvi ym. 2005, 196.)

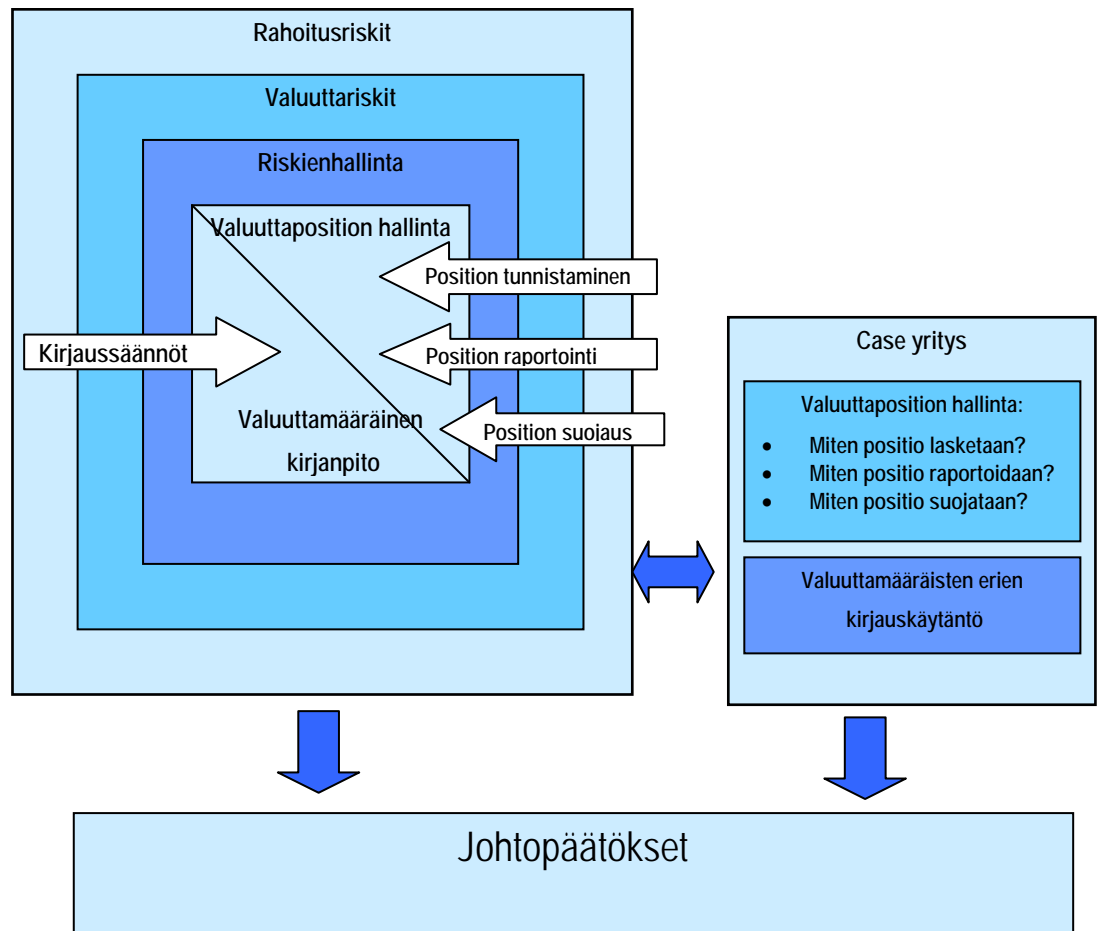
Valuuttariskejä on tutkinut muun muassa Mikko Rajakangas, hänen pro gradu-tutkimus käsittelee valuuttariskien hallintaa Elektrobitt Group Oy:ssä. Maija Karukka on tutkinut Value-at-risk- menetelmän sovellutusta valuuttariskien hallinnassa ja case-yrityksenä hänellä oli Polar Electro Oy. Molemmat pro gradu-tutkimukset on tehty Oulun yliopistolle vuosina 2006 ja 2002.

Niko Suoranta tutki valuuttariskin muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä ja valuuttaposition määrittäystä viime syksynä Tampereen ammattikorkeakoululle tehdystä opinnäytetyöstä. Hänen tutkimuksessa tarkastellaan valuuttariskin muodostumisen lisäksi laajasti myös erilaisten suojausmekanismien käyttöä. Hanna Grönlund on kirjoittanut Lahden ammattikorkeakoulun liiketalouden laitokselle vuonna 2002 valuuttariskeistä englannin kielisen opinnäytetyön, Currency risk. Hän on käsitellyt tutkimuksessaan valuuttariskin muodostumista, valuuttajärjestelmiä ja valuuttariskeiltä suojautumista. Pirjo Koponen ja Pauliina Tuominen ovat laatineet Helsingin liiketalouden ammattikorkeakoululle vuonna 2001 opinnäytetyön valuuttariskien hallinnasta ja euron vaikutuksesta yritysten valuuttariskien hallintaan. Tutkimuksen empiirisessä osassa on kyselyn avulla kartoitettu valuuttariskien hallintaa keskisuurissa suomalaisyrityksissä. Tutkimuksen mukaan euro vähentää valuuttariskien hallinnan tarvetta ja keskisuuret yritykset hallinnoivat valuuttariskiä yhtä perusteellisesti kuin suuryrityksetkin.

Tämä opinnäytetyö eroaa edellä mainituista tutkimuksista siten, että työssä käsitellään valuuttariskien ja valuuttaposition määrittämisen lisäksi valuuttamääristä kirjanpitoa, kurssierojen kirjaamista ja tilinpäätösraportointia. Tässä tutkimuksessa selvitetään myös valuuttaposition raportointia, mutta suojausmenetelmiä tarkastellaan vain lyhyesti.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus on jaettu viiteen eri päälukuun ja niiden alalukuihin. Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa yksi esitetään tutkimuksen rakenne ja eteneminen.

KUVIO 1. Tutkimuksen rakenne.

Tutkimuksen rakennekuvassa on havainnollistettu tutkimuksen teoriaosuuden viitekehystä. Yrityksen rahoitusriskeistä liikutaan ensin valuuttariskiin, siitä riskienhallintaan valuuttariskin näkökulmasta ja valuuttaposition hallintaan. Teoriaosuuden ytimessä käsitellään valuuttaposition tunnistamista, raportointia ja suojaamista, sekä valuuttamääräisiä kirjanpidon kirjaussääntöjä. Tutkimuksen empiirisessä osassa perehdytään case-yritystä koskeviin kysymyksiin. Miten teoria ja käytäntö kohtaavat, sitä tarkastellaan johtopäätöksissä.

Tutkimuksen ensimmäisen luvun muodostaa johdanto. Johdannossa on kerrottu tutkimuksen taustaa, tavoitteet, tutkimusongelmat ja aiheen rajaukset. Ensimmäisessä luvussa kerrotaan myös tutkimusmenetelmistä ja esitetään tutkimuksen rakennekuvio.

Tutkimuksen seuraavat kaksi lukua käsittelevät tutkimuksen teoreettista viitekehystä. Luvussa kaksi käsitellään aluksi valuuttariskin muodostumista ja sen jälkeen tarkastellaan ensin valuuttaposition määritelmä ja perehdytään sitten erilaisien positiotyyppeiden tunnistamiseen. Valuuttaposition tunnistaminen on käytännössä vaikeaa, mutta erittäin tärkeä lähtökohta valuuttaposition hallintaan. Tämän jälkeen tutkimuksessa selvitetään valuuttaposition raportointia ja käydään lyhyesti läpi yleisimmät valuuttariskien suojausmenetelmät. Luvussa kolme tarkastellaan valuuttamääräistä kirjanpitoa, lähinnä kirjanpitolautakunnan antamia ohjeita ulkomaanrahan määräisten liiketapahtumien merkitsemistä kirjanpitoon ja tilinpäätökseen.

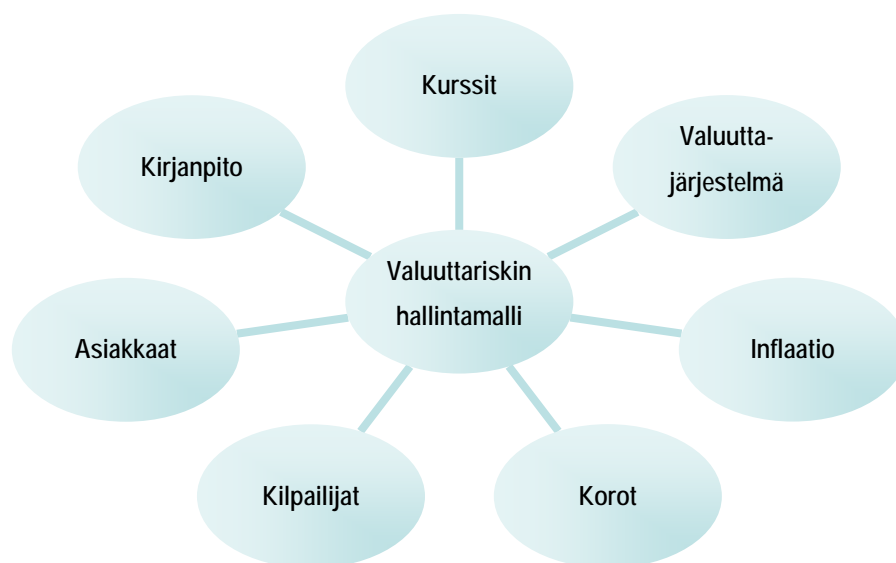
Luku neljä koostuu case-yrityksen yritysesityksestä ja tutkimuksen empiirisestä osasta. Luvussa kerrotaan, miten tutkimus on toteutettu ja minkälaisia tutkimustuloksia saatiin, sekä kerrotaan tutkimuksen johtopäätökset. Luku viisi on yhteenveto tutkimuksesta. Siinä tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja tutkimustulokset kerätään yhtenäiseksi kokonaisuudeksi ja tarkastellaan, onko tutkimuksen tavoitteet saavutettu sekä kerrotaan tutkimustulosten perusteella ilmenneet kehitysehdotukset.

2 VALUUTTARISKI JA VALUUTTAPOSITIO

Kansainvälistä kauppaa käyvät yritykset altistuvat valuuttariskille jokapäiväisessä liiketoiminnassaan. Suurin osa yrityksistä on tietoinen valuuttariskistä ja sen tärkeydestä, mutta vain harvat osaavat tunnistaa ja hallita valuuttariskejä kattavasti. Usein syynä on se, ettei valuuttariskin ajatella olevan koko organisaatioon vaikuttava tekijä. Lähtökohtana kannattaa pitää sitä, että yrityksellä on aina valuuttariski, kun sillä on velkoja tai saatavia muussa valuutassa kuin euroissa. Valuuttariski on otettava huomioon tehtäessä hinnoittelupäätöksiä, tarjouksia, suunniteltaessa investointeja, budjetin laatimisessa sekä myynnin että ostojen kohdentamisessa eri maihin. (Knüpfer & Puttonen 2004, 184.)

2.1 Valuuttariskin hallinta

Valuuttariskin hallitseminen kuuluu jokaisen menestyvän yrityksen välttämättömiin asioihin, sillä se voi kasvattaa mm. yrityksen kilpailukykyä merkittävästi. Valuuttariskeille ovat alttiita myös sellaiset yritykset, jotka sekä ostavat että myyvät omassa valuutassaan. He altistuvat valuuttakurssien vaihteluille kansainvälisen kilpailun kautta. Valuuttariskien hallinnassa tulee huomioida useiden osatekijöiden vaikutuksia, jotka on esitetty kuviossa kaksi. (Kasanen, Lundström, Puttonen & Veijola 1996, 91.)

KUVIO 2. Valuuttariskin osatekijöitä. (Kasanen ym. 1996, 91)

Jokainen osatekijä omalta osaltaan vaikuttaa siihen, minkälaiseksi yritys oman valuuttariskin hallinnan järjestää. Yrityksen tulisi huomioida esimerkiksi kilpailijoiden kotivaluutta ja miten se vaikuttaa euroon. Asiakkaat, joita saa laskuttaa euroissa, on yritykselle valuuttariskinhallinnan kannalta parempi vaihtoehto kuin dollareissa laskutettavat asiakkaat. (Kasanen ym. 1996, 101–102.)

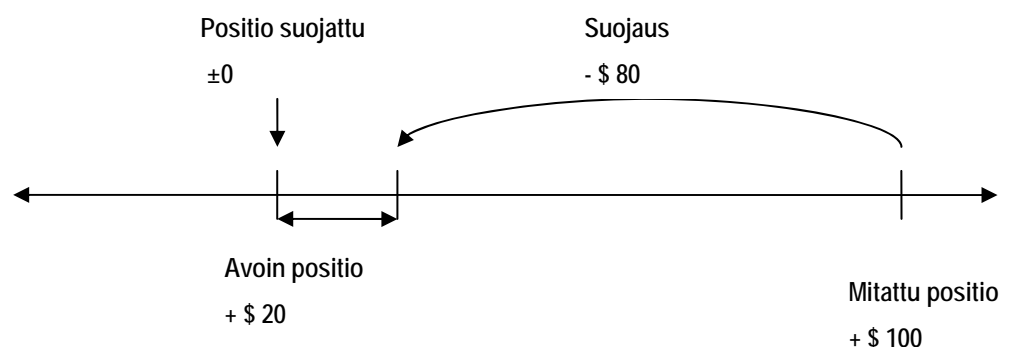
Valuuttakurssiriskien seuranta ja yrityksen mukainen suojauspolitiikka kuuluvat yrityksen rahoitusasiantuntijoiden tehtäviin. Erityisen valuuttatiimin perustaminen takaa paremman ja tehokkaan valuuttariskien hallinnan. Kun valuuttatiimissä ovat mukana myynti- ja hankintajohdon edustajat, välittyy tieto kansainvälisen liike-

toiminnan aiheuttamista kurssiriskeistä tehokkaasti rahoitusjohdon tietoon. Suojautumistarpeiden ennakointi helpottuu ja valuuttatiimissä voidaan yhdessä tehdä päätöksiä joistakin riskien hallintaa vaativista toimenpiteistä. (Järvenpää ym. 2007, 171.)

Valuuttariskin hallinta yrityksissä jakautuu kahteen osaan, valuuttaposition tunnistamiseen ja valuuttaposition suojaamiseen. Valuuttaposition tunnistaminen voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: positiorakenteen määrittämiseen, osaposition määrittämiseen ja positioraportointiin. Valuuttariskinhallinnassa ei ole ensisijaisesti tärkeää miettiä valuuttariskin suojauskeinoja, vaan tulisi tarkastella minkälaisen riskiaseman eli position oman liiketoiminnan harjoittaminen tuottaa. (Kasanen ym. 1996, 109.)

2.2 Valuuttaposition tunnistamisen tärkeys

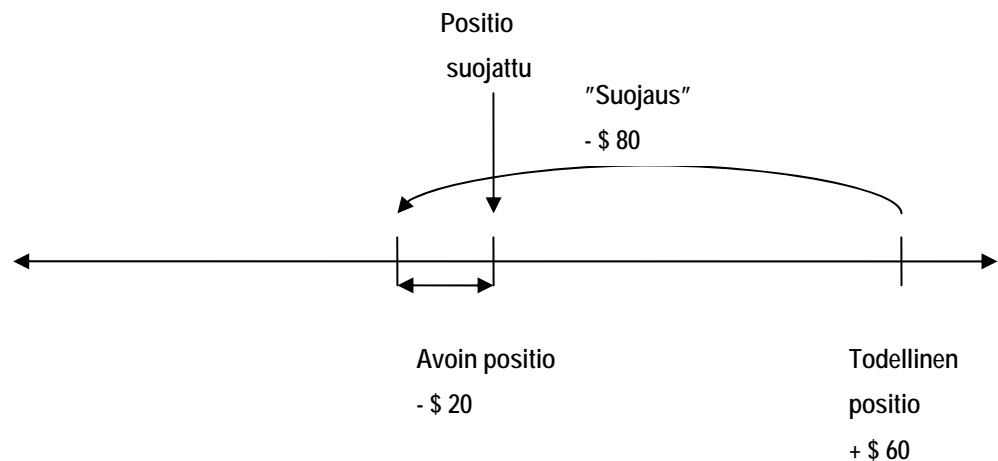
Valuuttaposition tunnistaminen on tärkeää, kun yritys lähtee suojaamaan valuuttariskiään. Jos ei osata tunnistaa ja laskea positiota, on valuuttariskin suojaaminen kattavasti erittäin vaikeaa. Kuviossa kolme nähdään, miten oikein määritelty positio voidaan suojata hyvin tuloksin, kun taas kuviossa neljä väärin lasketun position suojaus tuottaakin yritykselle heikomman tuloksen.

KUVIO 3. Suojaus. (Kasanen ym. 1996, 110.)

Kuviossa kolme yritys on mitannut positioksi +100 dollaria ja tehnyt 80 dollarin suojaus. Yritys jätti 20 dollaria avoimeksi, koska he olettavat dollarin kurssin vahvistuvan. Mikäli dollari vahvistuu, vientitoimintaa harjoittava yritys saa positiivista vaikutusta tuloksessaan. Näin tapahtuu, jos positio on laskettu oikein. (Kasanen ym. 1996, 110.)

KUVIO 4. ” Suojaus”.(Kasanen ym. 1996, 110.)

Kuviosta neljä voidaan todeta, jos positio on mitattu väärin ja yrityksen kuvittelemman + 100 dollarin sijasta positio onkin todellisuudessa 60 dollaria, suojaus vaikutus muuttuu ratkaisevasti. 80 dollarin suojaus jättää yrityksen avoimeksi positioksi nyt -20 dollaria eikä +20 dollaria. Jos dollari yrityksen ennusteen mukaisesti vahvistuu, niin tulos heikkenee oikeasta valuuttakurssiennusteesta huolimatta, koska todellinen valuuttapositio oli erisuuruinen kuin suojauspäätösten perusteena käytetty positio. (Kasanen ym. 1996, 110.)

Todellisuudessa valuutariskin hahmottaminen on usein vaikeaa, koska valuutariskiä esiintyy monissa eri paikoissa. Esimerkiksi:

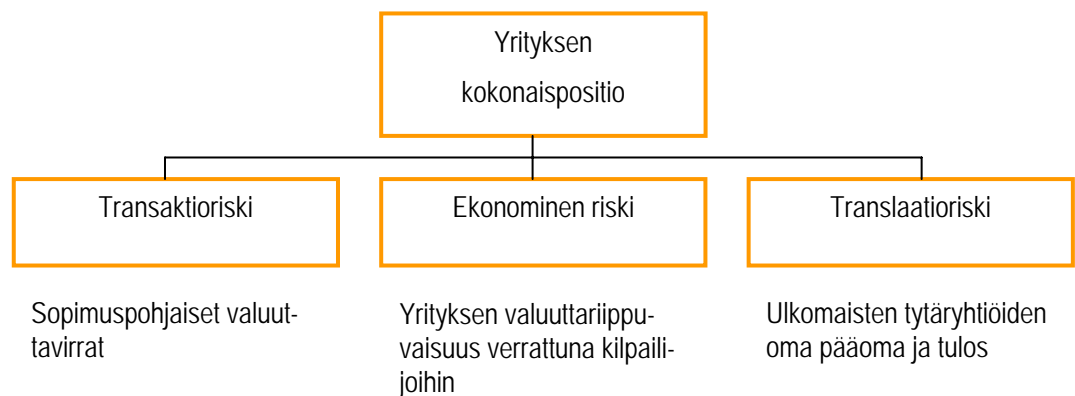
- taseessa valuuttamääräisten erien: myyntisaamisten, ostovelkojen, lainojen ja sijoitusten arvomuutoksina
- tuloksen heikentyminen valuuttamääräisten ostojen kallistuessa ja myyntitulojen pienentyessä

- konsernin tuloksen huonontumisena ulkomaisen tytäryhtiön valuutan heikennyttä
- rahoituserissä valuuttajohdannaisten yllättävinä tappioina
- kilpailukyvyen heikentymisenä ” liian vahvan” valuutan johdosta

(Kasanen ym. 1996, 111.)

2.3 Valuuttaposition tunnistaminen

Valuuttaposition tunnistamisen vaikeudesta johtuen position määrittäminen on helpompaa, kun se jaetaan pienempiin osapositioneihin. Positiiorakenne voi olla eri yrityksillä erilainen, mutta tavallisimmin valuuttariski jaetaan transaktioriskiin, ekonomiseen riskiin ja translaatoriskiin kuvion viisi mukaisesti.

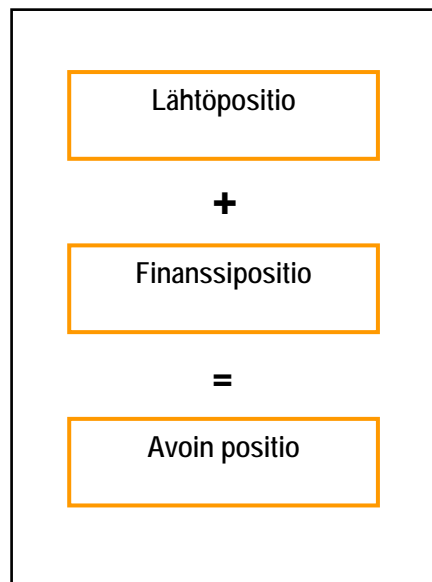
KUVIO 5. Yrityksen kokonaisposition jakautuminen. (Kasanen 1996, 112)

Transaktio- eli tapahtumariskillä tarkoitetaan sopimusperustaisiin erisiin, kuten myyntiin, ostoihin, lainanlyhennyksiin ja korkomaksuihin kohdistuvia muutoksia. Ekonominen riski tai toisin sanoen taloudellinen riski, perustuu siihen, että valuuttakurssivaihteluilla on vaikutusta yhtiön kilpailukykyyn ja koko yrityksen arvoon. Translaatoriski eli taseriski syntyy, kun kirjanpidon valuuttamääräiset erät muu-

tetaan tilinpäätöksessä kotimaan valuutaksi. (Kasanen ym.1996, 111–114.) Edellä mainitut osapositiot käydään läpi tarkemmin tutkimuksen seuraavissa luvuissa.

Positioiden hallinnan yksinkertaistamiseksi transaktiopositio, ekonominen positio ja translaatiopositio voidaan jakaa kahteen osaan;

- Lähtöpositioon, mikä on liiketoiminnasta johtuva valuutta-asema
- Finanssipositioon, mikä tarkoittaa finanssitransaktioilla luotua positiota.

KUVIO 6. Avoimen position muodostuminen (Kasanen ym.1996, 113)

Lähtöpositio on vallitseva tilanne ennen finanssitransaktioita. Osapositioiden jako lähtöpositioon ja finanssipositioon selkeyttää vastuunjakoa ja helpottaa päätöksen tekoa. Lähtöposition riskiä voidaan pienentää joko liiketoiminnan valuuttapäätöksillä, kuten valitsemalla yritykselle paras myyntivaluutta tai tekemällä finanssitransaktioita. Avoimen position synty esitetään yllä olevassa kuviossa, jossa lähtöposition ja finanssiposition yhteenlaskettu summa on avoin positio. (Kasanen ym. 1996, 112–113.)

Kasasen ym. (1996, 113) mukaan avoin positio on ratkaisevassa asemassa kun tarkastellaan valuuttariskiä, sillä vasta sen perusteella voidaan tietää jotakin valuuttakurssimuutosten kokonaisvaikutuksista. Esimerkiksi;

Lähtöpositio	+ 400 dollaria
suojastransaktiot	– 300 dollaria
avoin positio	+ 100 dollaria, eli 64 euroa

(dollarin kurssi 1,56 14.3.2008 Lähde: Kauppalehti/ valuutat)

Jos oletetaan, että dollari heikentyy 10 prosenttia, on avoimen position tappio 6.4 euroa. Tästä syystä on oleellista kiinnittää huomiota avoimeksi jätetyn position kokoon, eikä niinkään suojauksen määrään, mikä on tässä tapauksessa 300 dollaria, eli 75 % lähtöpositiosta. Jos lähtöpositiota ei ole kerrottu, niin ei voida tietää jäljellä olevan valuuttariskin määrää. (Kasanen ym. 1996, 113.)

2.4 Transaktioriski

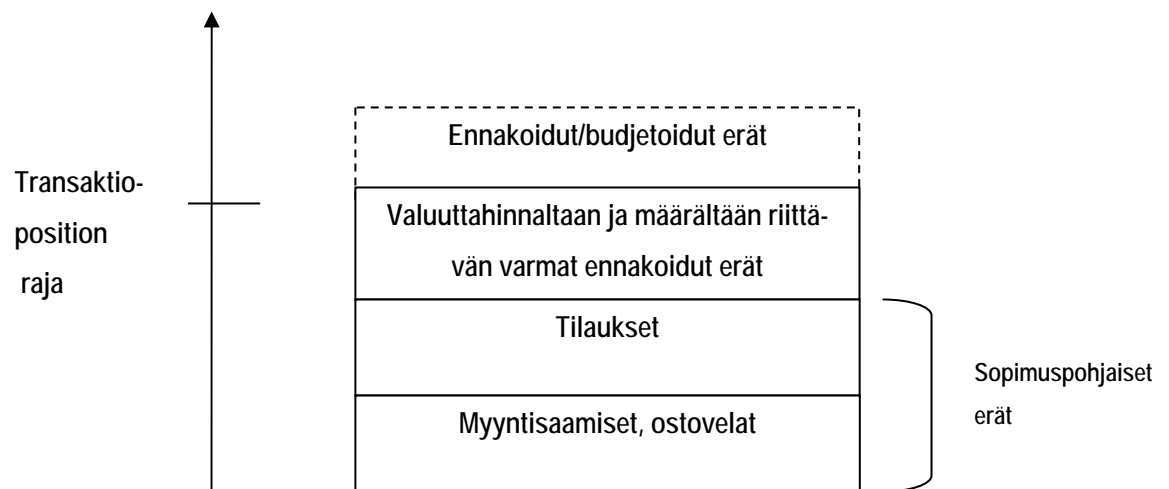
Transaktioriskillä tarkoitetaan yksittäisiin sopimuspohjaisiin maksutapahtumiin liittyvää valuuttakurssiriskiä. Kyseessä on valuuttakurssin muutoksesta sopimisen syntyhetken ja itse maksutapahtuman välillä syntyvästä riskistä. Yrityksen transaktiopositioon lasketaan mukaan kaikki valuuttamääräiset kassavirrat, joiden toteutumista voidaan pitää riittävän varmana. Näitä ovat esimerkiksi sopimuspohjaiset myyntisaatavat ja ostovelat. Transaktiopositioista voidaan käyttää myös nimiä operatiivinen positio, virtapositio tai sopimuspohjainen positio. (Kasanen ym. 1996, 111; Knüpfer & Puttonen 2004, 185.)

2.4.1 Transaktioposition määrittäminen

Transaktiopositio määritellään suhteessa yrityksen perusvaluuttaan. Euromääräiset rahavirrat eivät kuulu positioon niin kauan, kun ne liittyvät euroalueella sijaitsevaan yhtiöön. Kansainvälisessä konsernissa transaktioposition määrittäminen tehdään

tytäryhtiön perusvaluutassa. Ulkomaisen tytäryhtiön tuloksen arvo euroissa ei ole transaktiopositio suojauksen jälkeen vielä varmistettu, vaan se voi muuttua euron ja tytäryhtiön käyttämän valuutan kurssin muuttuessa. Tästä syntyy valuuttariski, joka kuuluu translaatiopositioon. Jos ulkomaisella tytäryhtiöllä on euromääräisiä rahavirtoja, kuuluvat ne kuitenkin tytäryhtiön transaktiopositioon, vaikka konsernin perusvaluutta onkin euro. (Kasanen ym.1996, 114–115.)

Kuviossa seitsemän esitetään transaktiopositioon kuuluvat osatekijät, jotka ovat valuuttamääräiset myyntisaamiset, ostovelat ja tilaukset (nämä ovat niin kutsuttuja sopimusperusteisia eritä), sekä valuuttahinnaltaan ja määrältään riittävän varmat ennakoitujen erät. Ennakoidut ja budjetoidut erät voidaan laskea mukaan joissain tapauksissa, mutta silloin tulee tarkistaa, että ennakoitujen erien valuuttahinta ja määrä eivät ole riippuvaisia kurssikehityksestä. (Kasanen ym. 1996, 115.)

KUVIO 7. Transaktioposition osatekijät (Kasanen ym. 1996, 115)

Yleisesti transaktioposition pituuden määrittämisessä käytetään 12 kuukauden periodia. Tämä pohjautuu joko yrityksen budjettikauteen tai rullaavaan 12 kuukauden ennusteeseen. Positiolaskelmaa ei pitäisi automaattisesti laskea 12 kuukauden mittaiseksi, vaan sen tulisi perustua todelliseen riskiin. (Kasanen ym. 1996, 116.)

Kasasen ym. (1996, 116) mukaan transaktioposition määrittelylle huomioon otettavia asioita ovat: ”ikuisen” valuuttavirran riski, hinnoittelu- ja laskutusvaluutan käyttö sekä hintajousto. Kansainvälisillä markkinoilla olevan vientiyrityksen valuuttavirtaa voidaan hyvinkin pitää ” ikuisena”. Tavoitteena on myydä tuotteita ulkomaille useita, jopa kymmeniä vuosia. Voisiko siis kaiken tulevan valuuttavirran laskea transaktioposition? Transaktioposition suojaus perustuu käytössä olevan valuutan valuuttakurssin varmistamiseen. Näin ollen jouduttaisiin tilanteeseen, missä yritys on varmistanut tietyn kurssitason kaikkien tulevien valuuttavirtojen euro-määrän varmistamiseksi ”ikuisiksi” ajoiksi. Tällainen toiminta sulkisi pois kaikki kilpailukykyä tasapainottavat muutokset. Jos kuvitellaan, että palkainflaatio on Suomessa kokoajan korkeammalla tasolla kuin kilpailijamailla, niin euron kurssin tulisi heikentyä kompensoidakseen kustannusnousua. Tehty suojaus sulkisi pois tällaiset kurssimuutokset, eikä näin ollen pienentäisi riskiä vaan lisääisi sitä. Riski siirtyisi valuuttakursseista inflaatioon.

Transaktiopositio jaetaan lähtöpositioon ja finanssipositioon, kuten muutkin osapositiot. Transaktioposition lähtöpositioon kuuluvien erien valuutan määrittäminen pohjautuu sekä hinnoitteluvaihteluun että laskutusvaluuttaan. Hinnoitteluvaihtelu on se vaihtelu, johon tuote on hinnoiteltu ja laskutusvaluutta on se vaihtelu, jossa laskutus ja maksu tapahtuvat. Yrityksen perusvaluutassa tapahtuvassa laskutuksessa ei ole vaihteluriskiä enää maksuajan osalta, mutta ostavalla yrityksellä on vaihteluriski siltä ajalta ennen kuin toimittaja on laskuttanut ostajaa edellyttäen, että tuote on hinnoiteltu toimittajan valuutassa. (Kasanen ym. 1996, 116.)

Esimerkki: Paperi Oy:n tärkein raaka-aine on sellu. Vaikka Paperi Oy ostaa sellua Sellu Oy:ltä euroissa, ostoihin liittyy dollaririski, jos Sellu Oy laskuttaa euroissa mutta hinnoittelee toimitushetken maailmamarkkinahintaan dollareissa.

Vaikka kaikki Paperi Oy:n maksamat sellulaskut ovat euroissa (laskutusvaluutta), eikä kirjanpidossa näy minkäänlaista kurssieroja, riippuvat Paperi Oy:n raaka-aine kustannukset USD kurssin (hinnoitteluvaihtelu) kehityksestä.

Paperi Oy:n USD-transaktiopositioon kuuluvat ainakin tilatut, mutta ei vielä laskutetut selluostot. (Kasanen ym. 1996, 116.)

2.4.2 Hintajousto

Valuuttahintajoustoksi kutsutaan valuuttamääräisen hinnan muutosherkkyyttä valuuttakurssien muuttumisen johdosta. Valuuttahintajousto on kyseessä silloin, kun valuuttamääräiset vientihinnat laskevat valuutan devalvoitumisen johdosta. Valuuttamääräisten hintojen reagoiminen kurssimuutoksiin on hyvin luontevaa, sillä oman kotivaluutan arvon aleneminen antaa yritykselle mahdollisuuden laskea vientihintojaan katetta pienentämättä. (Kasanen ym. 1996, 116.) Hintajousto on havainnollistettu kuviossa kahdeksan.

Myyjän katelaskelma:			
	Vanhalla kurssilla		Uudella kurssilla
Valuuttamääräinen hinta	\$ 100	Hintajousto →	\$ 90
Kurssi	1,56		1,30
Euromääräinen hinta	64		64
Kustannukset	50		50
<hr/>			
Laskettu tulos	14	→	14
		Kate sama	

KUVIO 8. Hintajousto (Kasanen ym. 1996, 117)

Hintajousto esimerkissä tuotteen valuuttamääräinen hinta on 100 dollaria ja yrityksen 14 euron kate perustuu kurssiin EUR/USD 1,56. Dollarin vahvistuttua euroon nähden, yhtiön kilpailuasema paranee. Halutessaan yritys voisi laskea dollarimääräistä hintaa kymmenellä prosentilla ilman, että kate huonontuisi. Yritys voi tehdä hintajouston vaikkapa kasvattaakseen markkinoitaan. (Kasanen ym. 1996, 117.)

Kasanen ym. (1996, 117.) mukaan hintajousto on yksi tärkeimpiä osatekijöitä transaktioposition määrittämisessä. Mikäli yritys sisällyttää positioon täysmääräisesti erää, jossa valuuttamääräinen hinta tai määrä joustaa, on positio määriteltävä

väärin. Tästä seurauksena on vääränlainen suojaaminen ja se saattaa lisätä yhtiön alttiutta kurssimuutoksille.

Tarkastellaan seuraavassa esimerkissä tilannetta, joka on havainnollistettu kuviossa yhdeksän. Yritys on määrittänyt transaktioposition budjettikaudeksi ja tehnyt suojauksen positiolle kurssiin EUR/USD 1,56. Käytännössä suojaus tarkoittaa, että ennakoidusta myynnistä tulevat dollarit on myyty hintaan 0,64 euroa. Dollarin vahvistuessa tilikauden aikana, yritys ei saa siitä hyötyä. Jos myynnin dollarihintaa kuitenkin joustaa alaspäin dollarin kurssin nousua vastaavasti, näkyy hinnanlasku yrityksen huonontuneena tuloksena. (Kasanen ym. 1996, 117.)

	Vanhalla kurssilla	Uudella kurssilla
Vientitulot valuutassa	\$ 100	\$ 90
Kurssi	1,56	1,30
Vientitulot euroissa ennen suojausta	64	64
Suojauksen kurssiero	0	-26 [-\$100 x (1,30-1,56)]
Kustannukset	45	45
<hr/>		
Toteutunut tulos	14	-7
		→
		Kate huonontunut

KUVIO 9. Hintajousto yhdistettynä suojaukseen (Kasanen ym. 1996, 117)

Yllä olevassa esimerkissä tuotteen hinta muuttui kurssimuutoksen seurauksena. Vaihtoehtoisesti myyntimäärä olisi voinut joustaa. Jos myyjä ei olisi laskenut tuotteen valuuttamääräistä hintaa, olisi asiakas ehkä vaihtanut toimittajaa, mikä seurauksena olisi ollut menetetty asiakas ja sitä kautta katteen heikentyminen. Tämän esimerkin valossa huomataan, että transaktiopositiota määritettäessä tulisi valuuttamääräisten hintojen ja määrien paikkansa pitävyyteen kiinnittää erityistä huomiota. Niinpä transaktiopositiioon ei tulisi laskea täysimääräisenä mukaan epävarmoja valuuttamääräisiä eriä. (Kasanen ym. 1996, 117.)

2.5 Ekonominen riski

Ekonominen riski kohdistuu tulevaisuudessa saavutettavaan taloudelliseen tulokseen, joka voi mahdollisesti heikentyä kurssivaihteluiden aiheuttaman kilpailuaseman muutoksen takia. (Eiteman ym. 2001, 202.) Kilpailukyvyyn herkkyys on riippuvainen yrityksen valuuttajakaumasta verrattuna kilpailijoihin. Tämä tarkoittaa sitä, että myös kotivaluuttapohjaiset virrat tulee huomioida ekonomisen position tarkastelussa. (Kasanen ym.1996, 111). Ekonominen riski on luonteeltaan strateginen, joten sitä on vaikea mitata, mutta tämä ei tarkoita sitä, ettei sen vaikutuksilta kannattaisi yrittää suojautua. (Knüpfer & Puttonen 2004, 185; Niskanen & Niskanen 2003, 405.)

Esimerkkinä voidaan katsoa suomalaista yritystä, jonka kilpailijat ovat pääasiassa amerikkalaisia ja laskutusvaluuttana yritys käyttää dollaria. Tässä tapauksessa yrityksen kilpailuasema markkinoilla on merkittävästi riippuvainen euron ja dollarin välisestä valuuttakurssin kehityksestä. Jos dollari vahvistuu, silloin yritys saa enemmän euroja jokaisesta myyntitulona laskutetusta dollarista, jolloin yrityksen tulos paranee, tai yritys voi hinnoitella oman tuotteensa kilpailukykyisemmin ilman, että hinnan alennus näkyy euroissa laskettavassa tuloksessa. Toisaalta, jos dollari heikkenee, niin yritys saa vähemmän euroja myymistään tuotteista ja voi näin ollen joutua nostamaan hintojaan. Tämä vaikuttaa luonnollisesti yrityksen kilpailukykyyn kyseisillä markkinoilla. (Niskanen & Niskanen 2003, 405.)

Kaupankäynnin esteitä on purettu, minkä seurauksena kaupankäynti on vapaampaa kuin ennen ja kansainvälinen kilpailu on lisääntynyt. Yritys voi kohdata vaikeuksia, kun esimerkiksi yliarvostettu kotivaluutta johtaa kilpailuaseman heikentymiseen sekä vientimarkkinoilla että yrityksen kotimarkkinoilla. Ekonomisesta positioista voi saada hyötyä, jos yritys osaa varautua tulevaan kurssikehitykseen. (Kasanen ym.1996, 119.)

Ekonomisen position riski on niin sanottu ”väärän” kurssitason riski. Mikäli kurssi poikkeaa pariteettiarvostaan joko yli- tai aliarvostetuksi, on kyseessä ”väärä” kurssitaso. (Kun inflaatio ei heijastu kurssimuutoksiin täysimääräisesti, poikkeaa kurssi tasapainoarvostaan eli pariteettiarvosta). Ekonomisen position kannalta rat-

kaisevia tekijöitä ovat yrityksen oman toimialan pariteettitasapaino ja reaalikurssimuutokset. Kurssikehitys, joka johtaa pariteetti-poikkeaman muutokseen kutsutaan reaalikurssimuutokseksi. Yrityksen kilpailukyvyn kannalta oman alan työvoimakustannukset ja raaka-aineiden hinnan muutokset ovat tärkeämpiä muuttujia kuin yleinen inflaatio ja tuottavuuskehitys. (Kasanen ym. 1996, 119.)

Transaktiopositio ja ekonominen positio liittyvät tuleviin kurssimuutoksiin. Ne eroavat toisistaan siinä, että transaktiopositiossa keskitytään lähiaikoina tapahtuviin kurssimuutoksiin jo tiedossa oleviin valuuttavirtoihin ja ekonomisessa positiossa keskitytään tulevaisuuden, pitkän aikavälin kurssimuutoksiin, mitkä saattavat vaikuttaa yrityksen kilpailukykyyn. (Eiteman ym. 2001, 202.) Pääpaino ekonominen position hallinnassa on kilpailija-analyysissa. Analyysissa tulee selvittää, miten yrityksen oma valuuttarakente (menojen ja tulojen valuuttajakauma) poikkeaa kilpailijoiden rakenteista. Lisäksi tulee selvittää, mitkä kurssimuutokset aiheuttavat yritykselle kilpailuetua ja mitkä haittaa kilpailijoihin verrattuna. (Kasanen ym. 1996, 119.)

Useimmissa tapauksissa huomataan, että oma yritys on keskeisten kilpailijoiden kanssa samassa asemassa. Otetaan esimerkiksi eurooppalaiset valmistajat, jotka tekevät vientikauppaa Yhdysvaltoihin. Tilanne on kaikille sama, jos dollari vahvistuu tai heikkenee, niin kauan kuin markkinoilla ei ole merkittäviä amerikkalaisia kilpailijoita. Dollarin heikentyessä, kaikilla toimijoilla on samanlainen tarve nostaa dollarimääräistä hintaa, jotta kate ei huonontuisi. Tästä on todennäköisesti seurauksena nopeampi hintajousto kuin tilanteessa, jossa on paljon paikallisia valmistajia. Amerikkalaiset valmistajat saavat etua dollarin heikentymisestä, koska se ei vaikuta esimerkiksi paikallisiin työvoimakustannuksiin. Ekonomista positiota analysoitaessa erot löytyvät yleensä kustannuspuolelta. Yrityksen kotivaluutas- sa maksettavat kustannukset kuten palkat, vuokrat ja poistot aiheuttavat näitä eroja. Yleensä kaikki valmistajat myyvät tuotteensa samoilla markkinoilla paikallisissa valuutoissa, mistä johtuen tulovirta puolelta ei synny kilpailuetuja tai – haittoja. (Kasanen ym. 1996, 119.)

Avainkysymykset yrityksen ekonominen position tunnistamiseksi ovat:

- Keitä ovat yrityksen kilpailijat? – Kotimaiset vs. ulkomaiset yritykset
- Missä ovat yrityksen markkinat? – Kotimaisen vs. ulkomaisen myynnin jakauma
- Mistä tuotannontekijät tulevat? – Kotimaiset vs. ulkomaiset tuotannontekijät
- Miten yrityksen tuotannontekijät ja tuotteet hinnoitellaan? – Maailmanmarkkinahinta vai paikallinen hinta
- Missä sijaitsevat yrityksen tuotantolaitokset? – Kotimainen vs. ulkomainen tuotanto
- Kuinka kysyntä reagoi hinnanmuutokseen? – Joustava vs. joustamaton kysyntä
- Kuinka nopeasti yritys pystyy sopeuttamaan reaalityöntönsä? – Markkinoilta vetäytyminen/ uusien markkinoiden kehittäminen tai kustannusten valuuttarakenteen muuttaminen.

(Kasanen ym. 1996, 121; Shapiro. 1999, 331).

2.6 Translaatoriski

Translaatoriski syntyy, kun yrityksen kirjanpidon valuuttamääräiset erät muutetaan tilinpäätöksessä kotimaan valuutan määräisiksi. Tyypillisin taseriski on monikansallisella konsernilla, kun ulkomaisten tytäryhtiöiden tulos ja taloudellinen asema lasketaan ensin niiden omassa valuutassa ja konsernitilinpäätöksessä muunnetaan konsernin perusvaluuttaan. Konsernin kokonaisuasema muuttuu valuuttakurssien muuttuessa. Kirjanpidossa translaatoriski ilmenee mm. konsernin oman pääoman muuntoeroina. (Knüpfen & Puttonen 2004, 185.)

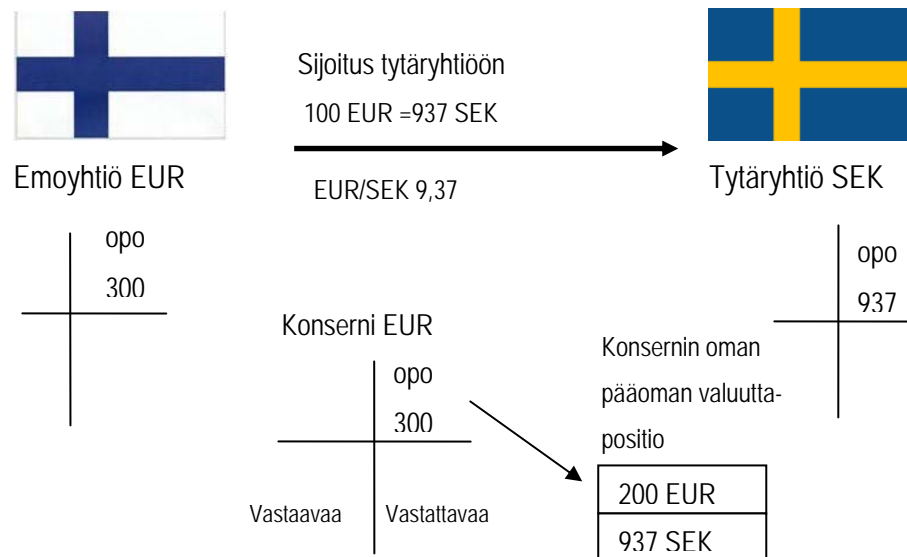
Translaatiopositio, jota voidaan kutsua myös kirjanpitopositioiksi, eroaa muista osapositioista, siinä ettei se liity suoranaisesti yrityksen kassavirtoihin. Translaatiopositio perustuu ulkomaisten tytär- ja osakkuusyhtiöiden konsolidoinnista konsernin perusvaluuttaan. (Kasanen ym. 1996, 121; Shapiro 1999, 266.) Konsolidointi tarkoittaa tytäryhtiöiden yksittäistilinpäätösten yhdistämistä konsernin tilinpäätökseksi.

Translaatoriskin vaikutukset kansainvälisiin yrityksiin voidaan jakaa neljään osaan:

1. oman pääoman valuuttariskiin
2. budjetoidun tuloksen valuuttariskiin
3. tuloksen muuntoeroriskiin sekä
4. tase- ja tuloslaskelmarakenteen riskiin.

(Kasanen ym. 1996, 122.)

Oman pääoman valuuttariski tarkoittaa valuuttakurssimuutosten vaikutusta konsernin oman pääoman määrään. Samoin valuuttakurssien vaihtelu vaikuttaa ulkomaisten tytäryhtiöiden omien pääomien arvoon konsernin kotimaan valuutassa. Kun ulkomainen tytäryhtiö konsolidoidaan konsernin perusvaluuttaan ja tytäryhtiön valuutan ja konsernin kotivaluutan välillä on tapahtunut kurssimuutos edellisten tilinpäätöksen jälkeen, syntyy oman pääoman muuntoero. Koska muuntoero näkyy vain konsernitilinpäätöksessä, tulisi vastuu position määrittämisestä ja seurannasta olla konsernin johdolla. (Kasanen ym. 1996, 123–124.) Seuraavalla sivulla esitetään konsernin oman pääoman valuuttaposition synty.

KUVIO 10. Konsernin oman pääoman valuuttapositio (Kasanen ym. 1996, 124)

Kuviossa 10 on esimerkki suomalaista emoyhtiöstä, jonka oma pääoma on 300 miljoonaa euroa ja se on perustanut tytäryhtiön Ruotsiin. Tytäryhtiöön on sijoitettu 100 milj. euroa eli 937 milj. kruunua (sijoitushetken kurssi EUR/SEK 9,37). Emoyhtiön kirjanpidossa sijoitus kirjataan tytäryhtiö sijoituksiin 100 milj. euroa. Kirjanpidossa tytäryhtiöosakkeet arvostetaan alkuperäiseen hankintamenuon edellyttäen, että konsolidointi on tehty hankintamenomenetelmällä. Syntyneen konsernin oma pääoma lasketaan seuraavasti:

Eliminoidaan tytäryhtiön osakkeiden hankintamenu tytäryhtiön omaa pääomaa vastaan. Oletetaan, ettei oma pääoma tytäryhtiössä ole muuttunut ja kurssi on pysynyt tasolla EUR/SEK 9,37.

emoyhtiön oma pääoma	300 milj. €
oman pääoman sijoitus tytäryhtiöön	-100 milj. €
tytäryhtiön oma pääoma 937 milj. SEK	+100 milj. €
<hr/>	<hr/>
konsernin oma pääoma	300 milj. €

Oletetaan valuuttakurssin muuttuvan sijoitushetken jälkeen ja lasketaan konsernin oma pääoma.

Valuuttakurssi EUR/SEK	9,37	9,50	9,0
emoyhtiön oma pääoma	300	300	300
oman pääoman sijoitus tytäryhtiöön	-100	-100	-100
tytäryhtiön oma pääoma 937 milj. SEK	+100	+99	+104
konsernin oma pääoma	300	299	304

Kruunun vahvistuminen kasvattaa konsernin omaa pääomaa 4 miljoonalla eurolla ja heikentyminen puolestaan alentaa konsernin omaa pääomaa miljoonalla eurolla. Muutos tulee kirjanpidossa näkyviin oman pääoman muuntoeroina. (Kasanen ym. 1996, 124–125.)

Budjetoidun voiton valuuttariski tarkoittaa valuuttakurssimuutosten aiheuttamaa vaikutusta suunniteltuun tulokseen. Konsernin tulos voi jäädä budjetista, vaikka konsernin kaikki ulkomaiset yksiköt olisivat yltäneet omiin budjetteihin. Näin voi käydä, jos ulkomaisten yksiköiden valuutat heikentyvät konsernin kotivaluuttaa vastaan. Valuuttakurssimuutosten vaikutus budjetoidun tuloksen toteutumiseen on osaltaan riippuvainen mahdollisista tilikauden aikana toteutuneisiin tuloksiin tehdyistä suojauksista. Budjetoidun voiton valuuttariskiinkin vaikuttaa myös tulosten muuntoeroriski. (Kasanen ym. 1996, 122–123.)

Tuloksen muuntoeroriski tarkoittaa sitä, että tuloslaskelman ja taseen konsolidointi on tehty eri kursseilla. Ulkomaisen tytäryhtiön tase käännetään konsernin kotivaluuttaan aina tilinpäätöshetken kurssiin, kun taas tulos voidaan laskea joko tilikauden keskipäivän tai tilinpäätöshetken kurssilla. Jos tulos on laskettu keskipäivän kurssia käyttäen, on tulos eri suuruinen tuloslaskelmassa ja taseessa. Tämä ero tasoitetaan taseessa tulomuuntoerona. (Kasanen ym. 1996, 122–123; Eiteman ym. 2001, 236–237.)

Kansainvälisesti suositellaan käyttämään tuloslaskelman kääntämisessä tilikauden keskipäivän kurssia. Näin kansainvälisen yrityksen tulokset saadaan parempi ja oikeampi kuva kuin, jos olisi käytetty tilinpäätösajankohdan kurssia. Keskipäivän kurssin käyttäminen aiheuttaa kuitenkin ongelmia niille yrityksille, jotka pyrkivät suojaamaan tilikauden tulosta valuuttakurssiriskiltä. (Kasanen ym. 1996, 123.)

Translaatoriski vaikuttaa taseen ja tuloslaskelman rakenteeseen muuttamalla eri valuutoissa olevien tytäryhtiöiden lukujen painoarvoa konsernin tuloslaskelmassa ja taseessa. Asiaa voidaan selventää kahdella esimerkillä. Ulkomaisen tytäryhtiön rahoitus on hoidettu pääosin velkarahalla ja sen oman pääoman osuus on huomattavasti pienempi kuin koko yrityksessä, tytäryhtiön valuutan vahvistuminen heikentää konsernin vakavaraisuutta. Toisessa esimerkissä ulkomaisen tytäryhtiön tulos suhteessa sen liikevaihtoon on suurempi kuin konsernin tulostaso keskimäärin, tytäryhtiön valuutan heikkeneminen alentaa tulosta koko konsernissa. (Kasanen ym. 1996, 123.)

Translaatoriskiltä suojautumiseen ollaan rahoituskirjallisuudessa kahta eri mieltä. Toisten mielestä yritysten tulisi suojautua translaatoriskiltä, koska ulkomaisen tytäryhtiön euromääräinen arvo ja yrityksen osingonmaksu kyky on riippuvainen maiden välisen valuutan sen hetken vallitsevasta kurssista. Eriävän mielipiteen mukaan translaatoriskiltä suojautuminen ei ole järkevää, jos valuuttamarkkinat ovat tehokkaat, ja jos yrityksen tavoitteena on maksimoida omistajien varallisuutta eikä kirjanpidon voittoja. (Niskanen & Niskanen 2003, 404.)

Lähtökohta translaatoriskin hallintaan on miettiä, mitä siihen liittyviä valuuttakurssivaikutuksia halutaan suojata ja määrittellä sitten yritykselle sopiva suojauspolitiikka. Suomalaisissa yrityksissä tyypillisin translaatoriskin hallinnan tavoitteista on ollut yrityksen oman pääoman kotivaluutan, eli oman pääoman position suojaaminen. Seuraavaksi tarkastellaan lähemmin translaatioposition määrittämistä tästä näkökulmasta. (Kasanen ym. 1996, 123.)

Kasanen ym. (1996, 126.) mukaan oman pääoman positio voidaan laskea seuraavalla tavalla. Laskennassa käytetään kirjanpidon arvoja.

- + tytäryhtiön oma pääoma
  - + tytäryhtiön omaan pääomaan luettavat varaukset (verovelka vähennettynä)
  - + tytäryhtiöön liittyvä goodwill
  - tytäryhtiön sijoitukset konserniyhtiöiden osakkeisiin
-
- = yrityskohtainen oman pääoman valuuttapositio

Yhtiökohtaisesta oman pääoman positiosta huomioidaan konsernin omistusosuutta vastaava määrä. Konsernin oman pääoman positioon lasketaan yhteen yhtiökohtaiset oman pääoman positiot valuutoittain. Oman pääoman positio kannattaa käytännössä laskea kaikille konsernin valuutoille, myös kotivaluutalle, jolloin valuutoittain laskettu positio voidaan täsmäyttää konsernin taseeseen. (Kasanen ym. 1996, 126.)

2.7 Muut positiot

Kaikki rahoitusmarkkinoilla tehdyt transaktiot kuuluvat finanssipositioon. Erillinen finanssipositio on hyödyllistä määritellä, koska se helpottaa sen vastuunjakoa ja seuranta. Finanssipositio hallinnassa on tärkeää kohdistaa tehdyt transaktiot omiin osapositioihin. Silloin kirjanpito voidaan toteuttaa niin, että sen antama tieto vastaa mahdollisimman hyvin riskinhallinnan todellista taloudellista vaikutusta. Kirjauskäsittely ei saisi perustua suojausinstrumenttityyppeihin, vaan siihen, mitä yritys on transaktiolla suojannut.

Spekulatiiviseen positioon kuuluvat kaikki kohdistamattomat valuuttatransaktiot. Spekulatiivista positiota hoitaa yleensä konsernin rahoitusyksikkö. (Kasanen ym. 1996, 129.)

Kokonaispositiota on paras tarkastella kuvion 11 avulla, joka on esitetty seuraavalla sivulla. Kuten aikaisemmin on todettu, eri positiot voidaan jakaa osapositioihin. Osapositiot voidaan jakaa lähtöpositioon ja finanssipositioon. Näiden yhteenlaskettu tulos on avoin positio. Osaposition avoin positio on tärkeä tulos- ja taseanalyysin kannalta, sillä kokonaisvaikutus syntyy nimenomaan avoimesta positiosta.

	Transaktio-positio	Ekonominen positio	Translaatio-positio	Spekulatiivinen positio	Kokonaispositio
Lähtöpositiot	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>		
	+	+	+		
Finanssipositiot	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	
	=	=	=	=	
Avoimet positiot	<input type="text"/>	+ <input type="text"/>	+ <input type="text"/>	+ <input type="text"/>	= <input type="text"/>

KUVIO 11. Kokonaispositio (Kasanen ym.1996, 129)

Kaikki avoimet positiot lasketaan yhteen ja saadaan konsernin kokonaispositio. Kokonaispositiosta ei saada selville mihin avoin positio vaikuttaa, mutta siitä voi olla hyötyä yrityksen kokonaisriskin rajaamisessa. (Kasanen ym. 1996, 129.)

2.8 Valuuttaposition raportointi

Valuuttaposition tunnistaminen, mittaaminen ja raportointi tulisi yrityksessä hoitaa sellaisten henkilöiden toimesta, joilla on parhaimmat tiedot niistä päätöksistä, mistä positio aiheutuu. Näin varmistetaan, että raportoitu positio vastaa todellista riskiä. Käytännössä positio seurannan olisi hyvä lähteä liiketoimintayksikötasolta ja yksikön sisällä osto-, myynti- ja talousosastojen tulisi raportoida omat positionsa. Täsmällinen ja usein toistuva raportointi on ehdoton lähtökohta positioiden suojaamiseen. Lähtöpositio tulisi mitata ja raportoida kuukausittain. Perusraportoinnin lisäksi kaikki merkittävät muutokset tulee raportoida viipymättä, sekä projektimyynnissä syntynyt positio heti kaupanteon jälkeen. (Kasanen ym. 1996, 118.)

Yritysten kannattaisi luoda kirjalliset toimintaohjeet valuuttaposition raportoinnista, sillä ne ovat hyvä tuki työntekijöille ja ohjaustyökalu esimiehille. Oh-

jeiden tekemiseen tulisi osallistua sekä raportoinnista vastaavat henkilöt että heidän esimiehet. Ohjeet tulee myös aika ajoin päivittää.

Tarvittavat perustiedot transaktiosition lähtöpositioraporttiin ovat, mistä valuuttasta on kyse ja milloin positio toteutuu. Esimerkki transaktiosition lähtöpositioraportoinnista on liitteessä 1. (Kasanen ym. 1996, 118.)

Transaktiosition lähtöpositio ja finanssiosition raporttiesimerkki on esitetty liitteessä 2. Lähtöpositio on sama kuin liitteessä 1 ja finanssiosition sijoitetaan siihen kuuluvat rahoituserät maturiteettien mukaisesti. (Kasanen ym. 1996, 130.) Maturiteetti tarkoittaa juoksuaikaa, eli ajankohtaa milloin suojausinstrumentti erääntyy. Valuuttaposition laskelma voidaan tehdä myös hieman toisella tavalla, tästä on esimerkki liitteessä 3.

Transaktiosition yhteenvetoraporttiin kootaan lähtöpositiot ja finanssiositiot kaikissa yrityksen käyttämissä valuutoissa. (Liite 4) Konsernin positio tietyssä valuutassa saadaan laskemalla yhteen kaikkien tytäryhtiöiden positiot ja kokonaispositio kootaan vastaavasti laskemalla eri valuutat yhteen. (Kasanen ym. 1996, 130.)

Translaatioposition kuuluvan oman pääoman position raportoinnin ja seurannan tulisi olla jatkuvaa, koska oman pääoman positio muuttuu kokoajan. Position seurannassa on hyvä huomioida tulevat muutokset, kuten osingonjako, oman pääoman muut palautukset ja lisäykset, mahdolliset muutokset tytäryhtiöiden välisissä omistusketjuissa, sekä muutokset tytäryhtiön kertyneissä voittovaroissa. Kun raportointi toimii hyvin, saa suojauksista vastaava henkilö tietoja positio muutoksista etukäteen. (Kasanen ym. 1996, 128.)

Oman pääoman position määrittämiseen ja raportointiin tulisi osallistua seuraavat avainhenkilöt. Konsernilaskennasta vastaava, joka omaa tarvittavat kirjanpito tiedot position laskemiseen. Rahoitusjohtaja, joka vastaa rahoitusmarkkinoilla tehtävistä suojauksista ja ylin/talousjohto, jotka vastaavat pääoma- ja omistusrakenteesta sekä pääoman tuottavuudesta ulkomaisissa yksiköissä. Oman pääoman po-

sitio suositellaan raportoitavan ainakin väli- ja vuositilinpäätösten yhteydessä. (Kasanen ym. 1996, 128.)

Ylin johto tarvitsee tietoja valuuttariskin hallinnan kontrolloimiseksi. Johdolle tehtävässä valuuttaraportissa tulisi olla ainakin tiedot yrityksen liiketoiminnan synnyttämästä lähtöpositiosta, lähtöpositioita suojaavista finanssipositioista sekä avoimista positioista että niiden tuloksista. (Kasanen ym.1996, 160.)

2.9 Valuuttakurssiriskien suojautumiskeinot

Yrityksillä on paljon erilaisia mahdollisuuksia suojautua valuuttakurssiriskeiltä. Tässä kappaleessa käydään lyhyesti läpi suomalaisten yritysten käyttämät perinteiset suojauskeinot. Suojausmenetelmät voidaan jakaa sisäisiin eli operatiivisiin menetelmiin ja ulkoisiin eli finanssisuojauksiin. Yrityksen sisäisiin suojausmenetelmiin kuuluvat esimerkiksi matching, netting, valuuttaklausuuli, maksurytmin muuttaminen ja sopimusvaluutan valinta. Ulkoisilla suojauskeinoilla tarkoitetaan rahoitusmarkkinoilta hankittavia instrumentteja, kuten valuuttatermiinejä ja optioita. Valuuttalainat ja – talletukset ovat myös suosittuja finanssisuojauksia. (Niskanen & Niskanen 2003, 405; Knüpfen & Puttonen 2004, 186–187.)

2.9.1 Sisäiset suojausmenetelmät

Matching on menojen ja tulojen valuuttakohtaista yhteensovittamista. Menetelmää sovelletaan erityisesti sopimuspohjaisiin eriin, kuten osto- ja myyntisaamisiin sekä odotettujen myyntien, ostojen ja lyhyiden ja pitkien lainojen valuuttariskien hallintaan. (Knüpfen & Puttonen 2004, 186.)

Netting tarkoittaa sitä, että yrityksen eri maissa sijaitsevien yksiköiden väliset valuuttamääräiset velat ja saatavat netotetaan keskenään tietyin väliajoin, minkä seurauksena valuuttatransaktiot vähenevät. (Niskanen & Niskanen 2003, 405.)

Valuuttaklausuuli on ehto, jolla kauppahinta sidotaan yleensä tarjousvaiheessa tiettyyn kurssiin, tietyn vaihtelualan rajoissa. Valuuttaklausuuli siirtää valuuttariskin asiakkaalle tai toimittajalle. (Järvenpää ym. 2007, 173.)

Maksurytmin muuttaminen on valuuttamaksujen ja –saamisten aikaistamista tai viivästyttämistä. Maksurytmin muuttamisella voidaan esimerkiksi siirtää kassatamaksuja myöhempään ajankohtaan, jolloin on odotettavissa tuloja samassa valuutassa. Muutosten käyttö edellyttää yritykseltä hyvää maksuvalmiutta. (OP-Pohjola ulkomaankaupan pankkipalvelut.)

Oikean sopimusvaluutan valitseminen voi pienentää valuuttariskiä. Vientisopimukseen kannattaa valita vahvistuva ja halpakorkoinen valuutta ja ostosopimukseen puolestaan laskeva arvioitu valuutta. Kurssiriski saadaan poistettua kokonaan, jos laskutusvaluuttana käytettäisiin euroa. (OP-Pohjola ulkomaankaupan pankkipalvelut.)

2.9.2 Ulkoiset suojausmenetelmät

Ulkoisten suojauskeinojen hankkimisessa käytetään yleensä pankkien palveluja. Tuloja ja menoja voidaan yhteen sovittaa myös ulkoisin keinoin, tähän yritys tarvitsee valuuttatilin. Valuuttatilille ohjataan ulkomailta tulevat valuuttavirrat ja vastaavasti tililtä maksetaan valuuttamääräiset menot, kuten ostolaskut ja lainanlyhennykset. Jos yrityksellä on valuutta saatavia, kurssiriskiltä voidaan suojautua ottamalla samankokoinen valuuttamääräinen luotto. Suojaustapa on yksinkertainen eikä aiheuta suuria kustannuksia. (OP-Pohjola ulkomaankaupan pankkipalvelut.)

Valuuttatermiini on yleisimmin käytetty suojausinstrumentti. Valuuttatermiini on sopimus myöhemmin tapahtuvana ajankohtana valuutan ostosta tai myymisestä ennalta sovittuun kurssiin. Toisin sanoen, yritys sitoutuu myymään tai ostamaan tietyn määrän valuuttaa tietynä päivänä ennalta sovittuun kurssiin. Termiinisopimusten pituus voi vaihdella yhdestä viikosta 12 kuukauteen. Hankkimalla valuuttatermiinin yritys varmistaa tulevan valuuttakaupan valuuttakurssin etukäteen ja

saa suojan valuuttakurssin muutokselta. (OP-Pohjola ulkomaankaupan pankkipalvelut.)

Yritys voi tehdä pankin kanssa sopimuksen valuuttaoptiosta, jos valuuttakaupan toteutuminen on tulevaisuudessa epävarmaa. Valuuttaoptio on sopimus tulevaisuudessa tehtävästä valuuttakaupasta. Valuuttaoptio antaa yritykselle mahdollisuuden, mutta ei velvollisuutta toteuttaa valuuttakauppa sovittuna eräpäivänä sovittoon kurssiin. Ostaessaan option asiakas maksaa pankille sopimusmaksun eli preemion. Valuuttaoptio on yleensä lyhyt aikainen, alle 12 kuukauden pituinen suojausinstrumentti. (Helppi & Paloheimo 2005, 50.)

Valuuttaswapit ovat valuutanvaihtosopimuksia, jossa osapuolet vaihtavat keskenään eri valuuttamääräisiin lainoihin liittyvät maksut ja pääoman. Valuutanvaihtosopimus voidaan toteuttaa esimerkiksi siksi, että yritys on alun perin ottanut jenimääräisen lainan ja huomaa myöhemmin, ettei se tarvitsekaan sitä. Yritys haluaa vaihtaa lainansa englannin puntamääräiseksi ja ottaa yhteyttä pankkiin. Pankki etsii markkinoilta toisen osapuolen, jolla on puntamääräinen laina ja joka haluaa vaihtaa sen jenimääräiseksi. (Niskanen & Niskanen 2003, 408.)

3 VALUUTTAMÄÄRÄINEN KIRJANPITO

Kansainvälistä kauppaa harjoittavien yritysten kirjanpito perustuu samaan lakiin ja samoihin säädöksiin kuin muidenkin suomalaisten kirjanpitovelvollisten. Kirjanpidollisia ongelmia valuuttamääräisissä liiketapahtumissa aiheuttavat kurssimuutokset ja niiden kirjausajankohdat. Kirjanpidossa kurssieroista johtuvia ongelmia syntyy suoriteperusteisesti kirjattavissa liiketapahtumissa. Suoriteperusteinen kirjaus tehdään velan tai saamisen syntyhetken kurssin mukaan, ellei erikseen ole sovittu jonkin muun kurssin käytöstä. Saman alkuperäisen kurssin mukaan kirjataan kaikki liiketapahtumaa koskevat oikaisukirjaukset, kuten hyvityslaskut ja alennukset. Kurssiero syntyy vasta kassatapahtuman yhteydessä, kun myyntivaluutta vaihdetaan euroiksi tai maksetaan ostovaluutta. (Wsoypro 2008)

3.1 Valuuttamääräisiä eriä koskeva säännökset

Kirjanpitolain (myöhemmin KPL) 5:3.1§ säädetään ulkomaanrahan määräisten saamisten, velkojen ja muiden sitoumusten muuttamisesta euroiksi tilinpäätökseen merkittäessä seuraavasti:

Ulkomaanrahan määräiset saamiset samoin kuin ulkomaanrahan määräiset velat ja muut sitoumukset muutetaan Suomen rahaksi tilinpäätöspäivän kurssiin. Jos ulkomaanrahan määräiset saamiset tai velat taikka muut sitoumukset ovat sopimuksilla tai muutoin sidottu tiettyyn kurssiin, ne saadaan muuttaa Suomen rahaksi sitä noudattaen. (KPL 5:3.1§)

Kirjanpitoasetuksesta (myöhemmin KPA) (1339/1997) luvusta 2:2.1§:n kohdan 7 mukaan liitetietona on esitettävä peruste, jonka mukaista kurssia on käytetty muuttaessa ulkomaanrahan määräiset saamiset, velat ja muut sitoumukset euroiksi, jollei Suomen pankin tilinpäätöspäivänä noteeraamaa kurssia on käytetty. Kirjanpitolautakunta on laatinut yleisohjeen 13.12.2005 ulkomaanrahan määräisten saamisten sekä velkojen ja muiden sitoumusten muuttamisesta euromääräiseksi.

3.2 Valuuttamääräisten liiketapahtumien kirjanpitokäytäntö

Kirjanpito on kirjapitovelvollisen toiminnasta johtuvien liiketapahtumien rahamäärien kirjaamista. Myös valuuttamääräiset menot, tulot ja rahoitustapahtumat kirjataan kirjanpitoon euromääräisinä. Kurssina käytetään pääsääntöisesti liiketapahtuman syntymispäivän valuuttakurssia. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Valuuttamääräiset käteismaksutapahtumat, euromääräiseksi muutettuina, on kirjattava päivittäin peruskirjanpitoon. Muita valuuttamääräisiä eriä koskevat kirjaukset voidaan merkitä kirjanpitoon vähintään kuukausikohtaisesti tai muulla vastaavalla jaksotuksella neljän kuukauden kuluessa kalenterikuukauden päättymisestä. Erät kirjataan euromääräisiksi muutettuina. Kirjanpitovelvollisen ulkomailla sijaitsevan toimipaikan kirjanpidossa saadaan maksutapahtumat kirjata kalenterikuukauden tai muun vastaavan ajanjakson aikana valuuttamääräisinä, mutta neljän kuukauden kuluessa kalenterikuukauden tai jakson päättymisestä tulee kirjaukset merkitä kirjanpitoon euromääräisinä. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Hyvän kirjanpitotavan, olennaisuuden periaatteen mukaan, voidaan valuuttaerien päiväkohtaisessa kirjaamisessa soveltaa ennalta määrättyjä kiinteitä kursseja, jos päiväkohtaisen kurssin käyttämiseen verrattuna syntyvä ero euroissa on merkitykseltään vähäinen. Kiinteiden kurssien käyttäminen ei saa johtaa siihen, että valuuttamääräiset erät esitetään tilinpäätöksessä olennaisesti erisuuruisena kuin ne olisivat tapahtumapäivän kurssiin muutettuina. (Leppiniemi 2007, 37.)

3.3 Valuuttamääräiset erät tilinpäätöksessä

Valuuttamääräiset erät aiheuttavat tilinpäätöksessä lähinnä arvostukseen ja jakotukseen liittyviä ongelmia. Tässä luvussa käsitellään saamisten ja velkojen merkitsemistä taseeseen, sekä kurssierojen ja suojattujen erien kirjaamista tilinpäätöksen. Suojatuilla erillä tarkoitetaan liiketapahtumia, jotka ovat suojattu valuuttariskiltä esimerkiksi valuuttatermiinillä.

3.3.1 Saamisten ja velkojen merkitseminen taseeseen

Tilinpäätöksessä valuuttamääräiset saamiset, velat ja muut sitoumukset muutetaan Suomen rahaksi tilinpäätöspäivän kurssiin. Mikäli tilikauden aikana valuuttamääräiset liiketapahtumat on muutettu euromääräiseksi käyttäen kiinteitä kursseja tai liikepankkien valuuttakursseja, tulee viimeistään tilinpäätöstä laadittaessa siirtyä käyttämään tilinpäätöspäivän kurssia muuntoperusteena. Tilinpäätöspäivän kurssista voidaan poiketa, jos saamiset ja velat on sidottu sopimuksilla tiettyyn kurssiin, ne voidaan muuttaa taseeseen euromääräisiksi käyttäen sitä kurssia, johon ne on sidottu. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Valuuttamääräinen ennakkomaksu, jonka yritys on joutunut maksamaan tilaamistaan hyödykkeistä tai saanut suoritteen myyntiin liittyen, merkitään kirjanpitoon syntymispäivän kurssiin. Sen jälkeen tapahtuvilla kurssimuutoksilla ei ole enää merkitystä. Ostosta maksettava tai myynnistä saatava rahamäärä ei enää muutu maksetun ennakon osalta. Tämän vuoksi myös taseeseen ulkomaanrahan määräi-

set ennakkomaksut merkitään syntymispäivän kurssin mukaan euroiksi muutettuna. (Leppiniemi & Leppiniemi 2005, 338; Kirjanpitolautakunta 2005.)

3.3.2 Kurssierojen merkitseminen tilinpäätökseen

Tilikauden aikana valuuttamääräisten myyntisaamisten maksutapahtumien yhteydessä realisoituneet kurssierot, eli toteutuneet kurssierot kirjataan viimeistään tilinpäätöstä laadittaessa myyntituottojen oikaisueriksi. Samoin viimeistään tilinpäätöksessä ostovelkojen maksusuoritusten yhteydessä toteutuneet kurssierot kirjataan ostojen oikaisuksi ja pysyvien vastaavien hankinnoista aiheutuneet kurssierot hankintamenojen oikaisuiksi. Sitä vastoin, jos hankinta on rahoitettu ulkomaanrahan määrällisellä lainalla, ei siitä aiheutuneella kurssierolla yleensä voida oikaista hankintamenoa. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Valuuttamääräisiin rahoitustapahtumiin liittyvä realisoituneet kurssierot kirjataan tilinpäätöksessä rahoituksen tuotoiksi tai kuluiksi. Näin voidaan menetellä myös menojen ja tulojen oikaisuerinä realisoituneissa kurssieroissa, jos ne ovat merkitykseltään vähäisiä. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Tilinpäätöstä laadittaessa valuuttamääräisten saamisten ja velkojen muuttaminen euroiksi tilinpäätöspäivän kurssiin aiheuttaa yleensä realisoitumattomia kurssieroja, kurssivoittoja tai - tappioita. Realisoitumattomia kurssieroja voi syntyä myös silloin, kun sopimuksilla tai muuten tiettyyn kurssiin sidottuja saamisia ja velkoja muutetaan euroiksi. Realisoitumattomat kurssierot saadaan käsitellä tilinpäätöksessä samalla tavalla kuin realisoituneet kurssierot. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Varovaisuuden periaatetta noudattaen kurssivoittoja pitkäaikaisista valuuttamääräisistä saamisista ja veloista, ei pitäisi tulouttaa, vaan ne voidaan merkitä taseeseen siirtovelaksi. Pitkäaikaisella tarkoitetaan yhtä vuotta pidemmän ajan kuluttua erääntyviä erä. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

3.3.3 Suojattujen erien merkitseminen tilinpäätökseen

Kirjanpitovelvollinen voi tehdä suojauksia joko yksittäisille ulkomaanrahan määräisille veloille ja saamisille tai koko valuuttapositionille. Suojauslaskentamenetystä ei ole kirjanpitolaissa tai kirjanpitoasetuksessa tarkempia määrittelyjä. Suojauslaskennan edellytyksenä on, että suojaussuhde on dokumentoitu. Suojattavaksi kohteeksi hyväksytään käypä arvo, rahavirta tai itsenäiseen ulkomaiseen yksikköön tehty nettosijoitus. Kirjanpitolautakunta käyttää yleisohjeessa tukena suojauslaskennan osalta IAS 39-standardia. Suojauslaskentaa saadaan standardin mukaan soveltaa, kun suojaus on tehokas sekä suojaukseen ryhdyttäessä että koko suojauksen ajan. Tehokkuutta arvioidaan vertailemalla suojauskohteen käypää arvoa tai rahavirtojen muutosta sille vastakkaiseen suojaavaan järjestelyyn. Jos muutokset kumoavat toisensa 80–125 –prosenttisesti, suojaus on tehokas. Jollei suojaus ole 100- prosenttinen, sen alittava tai ylittävä osuus otetaan huomioon tulosvaikutteisesti. (Leppiniemi 2007, 83–84; Kirjanpitolautakunta 2005.)

Tilinpäätöksessä valuuttamääräiset suojaamistarkoituksessa hankitut saamiset, otetut velat ja muut tehdyt sitoumukset muutetaan euromääräisiksi tilinpäätöspäivän kurssiin. Samoin menetellään kurssiriskiltä suojattujen ulkomaanrahan määräisten saamisten ja velkojen osalta. Jos valuuttakurssiriskiltä suojautumiseen on käytetty johdannaissopimusta, voidaan suojaavan sopimuksen realisoitumattomasta kurssivoitosta kirjata tuloslaskelmaan enintään määrä, joka vastaa suojauksen kohteesta kirjattua realisoitumatonta kurssitappiota. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Esimerkiksi valuuttatermiinisopimuksen kirjaus tilinpäätökseen tehdään seuraavalla tavalla. Valuuttatermiinisopimukseen sisältyvän termiinikurssin ja kyseisen valuutan sopimuksen tekemispäivänä noteeratun kurssin erotus kirjataan sopimuksen voimassaoloaikana juoksevasti rahoituksen tuotoksi tai kuluksi. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Suojaamistoimenpiteistä johtuneet kurssierot voidaan kirjata tuloslaskelmaan rahoituksen tuottoina tai kuluina, jos yritys on suojannut yksittäisiä liiketapahtumia tai valuuttapositionsa kurssiriskiltä. Hyvän kirjanpitotavan mukaista on menetellä vastaavalla tavalla, myös suojatuista saamisista, veloista tai muista sitoumuksista johtuneiden kurssierojen osalta. Yleisiin tilinpäätösperiaatteisiin sisältyvän joh-

donmukaisuuden,(KPL 3:3.1 kohta 2) noudattamiseksi suojauslaskennassa tulee soveltaa samaa kirjaustapaa tilikaudesta toiseen. (Leppiniemi & Leppiniemi 2005, 341.)

Mikäli johdannaissopimus on otettu suojaamaan tulevaisuudessa toteutuvaa rahavirtaa, esimerkiksi myyntitilaukantaan sisältyvien valuuttamääräisten tilausten toteutuessa syntyvää rahavirtaa, suojaavasta sopimuksesta syntyvät kurssierot kohdistetaan suojauslaskennan periaatteiden mukaisesti ajallisesti suojattavasta erästä syntyviin kurssieroihin. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

3.3.4 Kurssierojen esittäminen tuloslaskelmassa

Kurssierot, jotka on kirjattu rahoituksen tuloina tai menoina, merkitään tuloslaskelmassa rahoitustuottojen ja - kulujen pääryhmään. Kurssivoitot esitetään kohdassa ”Muut korko- ja rahoitustuotot” ja kurssitappiot kohdassa ”korkokulut ja muut rahoituskulut”. KPA 1:9 § mukaan tuloslaskelma ja tase on laadittava kaavoja yksityiskohtaisempina, jos se on tarpeen tilikauden tuloksen muodostumiseen vaikuttaneiden tekijöiden tai tase-erien selventämiseksi. Olennaiset kurssierot tulisi esittää tuloslaskelmassa erikseen muiden rahoitustuottojen ja - kulujen alakohtissa. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

KPA 1:10.1 ja 1:10.3 säädetään tuotto- ja kuluerien yhdistelemisestä tuloslaskelmassa. Kurssivoittoja ja - tappioita saadaan tuloslaskelmassa tarvittaessa yhdistellä edellä mainittujen säädösten perusteella, jos näin menetellään, on siitä kerrottava tuloslaskelmaa koskevissa liitetiedoissa. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

3.3.5 Tilinpäätöksen liitetiedot

Liitetiedot ovat osa tilinpäätöstä, niiden tehtävä on täydentää tasetta, tuloslaskelmaa ja rahoituslaskelmaa. Liitetietoja on annettava sekä yksittäisen yrityksen erillistilinpäätöksessä että emoyhtiön tilinpäätökseen sisältyvässä konsernitilinpäätöksessä. Oikeaa ja riittävää kuvaa koskevan vaatimuksen perusteella yritys voi

joutua antamaan tietoja yksittäisten tilinpäätöserien sisällöstä, yrityksen varojen käyvistä arvosta, yrityksen toimintaan ja riskeihin olennaisesti vaikuttavista seikoista, joilla on merkitystä yrityksen tulosta ja taloudellista asemaa arvioitaessa. (Leppiniemi & Kykkänen 2007, 153–154.) Ulkomaarahan määräisen kirjanpidon säädöksissä tuli jo esille, että liitetiedoissa tulee esittää peruste, jos ulkomaanrahan määräiset erät on muutettu euromääräiseksi muuta kuin tilinpäätöspäivän kurssia noudattaen. Muut ulkomaanrahan määräisiä eriä koskevat liitetietovaatimukset käsitellään seuraavaksi.

Taseeseen sisällyttämättömät vastuusitoumukset ja vastuut, jotka on säädetty KPA 2:7.2 on esitettävä liitetietoina. Jos vastuusitoumus on ulkomaanrahan määräinen, se tulee ilmoittaa liitetiedossa euromääräisenä tilinpäätöspäivän kurssia noudattaen. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

KPA 2:2.1 § 1 kohdan mukaan liitetiedoissa on esitettävä arvostusperiaatteet ja -menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja -menetelmät. Tämän säädöksen nojalla liitetietoina esitetään kurssierojen kirjaamisessa noudatetut jaksotusperiaatteet sekä erikseen suojaamistilanteissa noudatetut periaatteet. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

Taseen vastaavia koskevissa liitetiedoissa on esitettävä siirtosaamisiin sisältyvät erät, sekä taseen vastattavia koskevissa liitetiedoissa on esitettävä siirtovelkoihin sisältyvät erät. Siirtosaamisiin ja siirtovelkoihin sisältyvät realisoitumattomat kurssierot on esitettävä liitetiedoissa, mikäli ne ovat määrältään olennaisia. (Kirjanpitolautakunta 2005.)

4 CASE-YRITYKSEN VALUUTTAPOSITION HALLINTA JA VALUUTTAMÄÄRÄISET KIRJANPIDON KIRJAUKSET

Tämä luku koostuu opinnäytetyön tutkimusosuudesta. Tutkimus perustuu case-yrityksen kiinnostukseen määrittää konsernin valuuttaposition hallinnan, eli valuuttaposition laskennan, raportoinnin ja suojaamisen nykytila. Samalla haluttiin

selvittää, miten valuuttamääräiset kirjaukset tulisi tehdä kirjanpitoon ja tilinpäätökseen.

4.1 Yritysesittely

Case-yritys on pitkät perinteet omaava kansainvälinen elintarviketeollisuuden konserni. Konsernin tuotantolaitokset sijaitsevat Suomessa, Ruotsissa ja Liettuassa, pääkonttori sijaitsee Etelä-Suomessa. Konserni työllistää noin 200 henkilöä ja liikevaihto oli vuonna 2006 lähes 100 miljoonaa euroa. Liikevaihdosta 80 prosenttia tulee viennistä ja ulkomaantoiminnoista.

Konserniyritysten toiminnan lähtökohtana ovat korkealaatuiset tuotteet, joita kehitetään yhdessä asiakkaiden kanssa sekä monipuolinen tuotetarjonta. Konsernin yritykset investoivat vuosittain tuotekehitykseen ja raaka-aineiden laadunvarmistukseen. Konsernin mielestä jatkuva tuotekehitys on alalla toimimisen ja menestyksen ehdoton edellytys.

4.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen aineisto on saatu haastattelemalla case-yrityksen taloushallinnossa työskenteleviä henkilöitä. Haastattelut on suoritettu osittain henkilökohtaisesti ja osittain sähköpostin välityksellä. Haastattelut ovat olleet kahdenkeskisiä keskusteluja tutkimuksen aiheeseen liittyen ja haastattelun tukena oli etukäteen tehty kysymyslista. Haastattelut on toteutettu marraskuun 2007 ja huhtikuun 2008 välisenä aikana.

Haastateltavina olivat kirjanpitäjä, kassanhoitaja, Ruotsissa sijaitsevan tytäryhtiön talouspäällikkö ja konsernin controller. Kirjanpitäjä on koulutukseltaan merkonomi ja hänellä on työkokemusta 17 vuotta. Kassanhoitaja on myös koulutukseltaan merkonomi ja hänellä työkokemusta taloushallinnon tehtävistä on 20 vuotta. Talouspäällikkö on koulutukseltaan civilekonomi ja hänellä on alalta yhdeksän

vuoden kokemus. Controller on koulutukseltaan ekonomi ja työkokemusta hänellä on 20 vuotta.

4.3 Valuuttaposition hallinnan nykytila

Valuuttaposition hallinnan kartoittamiseksi haastateltiin kassanhoitajaa, talouspäällikköä ja controlleria. Heidän vastauksiaan ei ole erikseen eritelty, vaan niistä on koottu yhtenäinen selvitys.

Case-yrityksen riskienhallintapolitiikassa on lähdetty siitä, että valuuttariski luokitellaan liittyväksi joko ulkomaisten tytäryhtiöiden taseisiin tai konsernin kassavirtoihin. Tällä perusteella konserni laskee ja suojaa transaktiopositiota ja translaatiopositiota. Ekonomista positiota ei ole koettu tarpeelliseksi suojata.

4.3.1 Transaktioposition hallinta

Transaktioposition hallinta on positiosta suurin ja työläin hallita, koska jokaisesta konserniin kuuluvasta yhtiöstä tehdään omat positiolaskelmat. Tiedot tulevista valuuttamääräisistä myynneistä saadaan yleensä hyvissä ajoin, koska suurin osa myynneistä perustuu vuosisopimuksiin tai muihin pitkäaikaisiin toimitussopimuksiin. Usein tuleva myynti on tiedossa jo ennen tilaussopimuksen allekirjoitusta, koska myynneistä vastaavat päälliköt antavat tiedot mahdollisista kaupoista talousjohtajalle tai talouspäällikölle jo tarjouksen tekovaiheessa. Käytännössä tulevat valuuttamääräiset myynnit kirjataan valuuttaposition laskentaa varten kehitettyyn excel-tilaukseen asiakaskohtaisesti ja vuosisopimuksen mukaiset toimitusmäärät jaetaan eri kuukausille toimitussuunnitelman mukaisesti. Valuuttamääräisistä ostoista tehdään samankaltainen excel-tilaukko. Valuuttaposition laskentataulukkoa päivitetään sitä mukaan, kun muutoksia ilmenee.

Vastuu valuuttamääräisten myyntien ja ostojen ilmoittamisesta kuuluu yksiköiden myynti- ja ostopäälliköille. Tulevat myynnit ja ostot ilmoitetaan valuuttatiimille, johon kuuluvat konsernin talousjohtaja, controller ja kassanhoitaja. Ulkomaisissa

tytäryhtiöissä tiedot ilmoitetaan valuuttatiimin lisäksi myös yksikön talouspäällikölle. Mikäli tietoihin tulee muutoksia, esimerkiksi toimitusajankohdan siirtymisen vuoksi, tulisi muutokset ilmoittaa välittömästi kassanhoitajalle. Muutoksista voivat ilmoittaa myynti- ja ostopäälliköiden lisäksi myös vientikoordinaattorit. Valuuttatiimi kokoontuu joka maanantai tilannekatsaukseen päivittämään valuuttaposition tiedot ajantasalle.

Valuuttaposition excel-taulukon avulla lasketaan joka viikko valuutoittain niin kutsuttu ”net currency flow”. Tämän lisäksi taulukkoon päivitetään tiedot tehdyistä valuuttakaupoista ja saadaan selville avoin valuuttaposition jokaiselle valuutalle ja kullekin yhtiölle erikseen. Taulukkoon päivitetään reskontrissa olevat valuuttamääräiset erät ja olemassa oleviin sopimuksiin perustuva tilauskanta toimitussuunnitelman mukaan ajoitettuna. Myös sopimukseton, mutta suunniteltu tilauskanta näkyy taulukossa.

Valuuttaposition suunnitelmat tehdään jokaiselle yhtiölle erikseen, jonka jälkeen niistä tehdään yhteenvetotaulukot konsernille. Konserni on selvillä valuuttaposition jakautumisesta eri yhtiöissä, mutta ongelmia aiheuttaa enemmän se, kuinka usein tiedot esimerkiksi toimitusajankohdan muutoksista päivitetään valuuttaposition suunnitelmaan. Liiketoimintayksiköiden pitäisi informoida kassanhoitajaa toimitusajankohdan muutoksista heti, kun tieto muutoksesta saadaan, jotta valuuttasuojauksia tai –kauppoja voidaan tarvittaessa muuttaa vastaavasti. Aina näin ei kuitenkaan tehdä, vaan kassanhoitaja joutuu selvittämään ja hankkimaan tietoja muutoksista.

Valuuttaposition laskelman päivitys koetaan yrityksessä raskaaksi useista eri syistä. Asiakkaita ja toimittajia sekä valuuttamääräisiä tapahtumia on paljon ja toistaiseksi tietoja ei voida siirtää reskontrasta tai tilauskannasta suoraan position laskelmaan, vaan ne täytyy tehdä käsin. Raportin ylläpito olisi helpompaa, jos tiedot voisi syöttää viikkotasolla ilman asiakas- tai toimittajatietoa. Toisaalta sitä tietoa tarvitaan, jos esimerkiksi asiakkaan toimitus tai maksu viivästyy ja sen vuoksi joudutaan muuttamaan termiinisopimusta. Suomen ja Liettuan yksiköiden valuut-

tapositionraportointi on yksinkertaisempaa, koska euron käyttö on vähentänyt valuuttatoimituksia. Ruotsissa tilanne on kruunun takia monimutkaisempi.

4.3.2 Translaatioposition hallinta

Translaatoriski eli toisin sanoen taseriski on konsernissa todettu ja tunnistettu, koska se liittyy ulkomaisten tytäryhtiöiden taseiden muuntamiseen tilinpäätöksessä euromääräisiksi. Taseriski on todellinen, sillä konsernin tytäryhtiöt sijaitsevat Liettuassa ja Ruotsissa, jotka eivät kumpikaan ole tällä hetkellä euro-maita. Liettuassa sijaitsevan tytäryhtiön tilanne on paremmin hallittavissa, koska Liettuan litin kurssi on sidottu euroon ja sen vuoksi taseriski on todettu suhteellisen pieneksi. Tämän vuoksi ei Liettuan tytäryhtiön translaatiopositiota suojata.

Ruotsissa sijaitsevan tytäryhtiön tilanne on toinen, koska kruunun kurssi euroon nähden heilahtelee jonkin verran ja yksikkö on huomattavasti suurempi kuin Liettuan tytäryhtiö. Konsernin riskienhallintapolitiikan mukaisesti sekä konsernin hallitus että tytäryhtiön hallitus tekevät yhdessä tapauskohtaisesti taseriskien suojaamispäätökset. Translaatioposition suojaamiseksi tytäryhtiön lainat on otettu kruunumääräisiä. Muita suojausmenetelmiä ei tällä hetkellä translaatioposition suojaamiseen käytetä.

4.3.3 Suojauspolitiikka ja suojausmenetelmät

Konsernin valuuttariskejä koskevan suojauspolitiikan mukaisesti kaikki yksittäiset liiketapahtumat, joiden arvo ylittää 500 000 euroa suojataan heti. Lisäksi suojataan kuukausitasolla 500 000 euroa ylittävät nettopositiot. Tarjoukset, jotka ovat arvoltaan yli 500 000 euroa, tulisi tehdä omassa valuutassa, jos se ei ole mahdollista, niin tarjouksen tulisi sisältää valuuttaklausuuli. Yleisimmin käytetty suojausmenetelmä on valuuttatermiini, jonka keskimääräinen pitoaika on kolmesta kuukaudesta kuuteen kuukauteen.

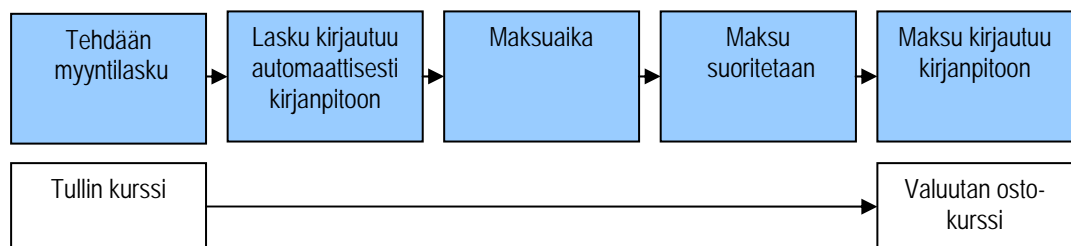
Yritys käyttää valuuttariskin suojaamiseen ulkoisista suojausmenetelmistä valuuttatermiinin lisäksi myös valuuttatilejä ja valuuttalainoja. Sisäisistä suojausmenetelmistä käytetään valuuttaklausuulia, maksurytmin muuttamista, matchingia eli menojen ja tulojen valuuttakohtaista yhteensovittamista ja euron käyttämistä laskutusvaluuttana aina, kun se on mahdollista.

4.4 Valuuttamääräisten liiketapahtumien kirjaukset

Yrityksellä on käytössä ERP-pohjainen toiminnanohjausjärjestelmä, mikä tarkoittaa sitä, että sama tietojärjestelmä palvelee yrityksen eri toimintoja, kuten esimerkiksi laskutusta, kirjanpitoa, tuotantoa ja myyntiä. Tämä parantaa yrityksen tehokkuutta koska, tieto on tallennettuna samaan tietokantaan. Toiminnanohjausjärjestelmä tekee kirjanpidon puolella paljon kirjauksia automaattisesti, mitkä ennen piti tehdä manuaalisesti. (TIEKE 2008) Tiedot yrityksen valuuttamääräisestä kirjanpidosta ja tilinpäätöskirjauksista, sekä tilinpäätöksen liitetiedot on saatu haastattelemalla kirjanpitäjää ja controlleria.

4.4.1 Myynti- ja ostolaskut

Myyntilaskut kirjautuvat kirjanpito-ohjelmaan automaattisesti, kun myyntilasku tehdään myynnin yhteydessä. Laskutusvaluuttoina euron lisäksi käytetään Ruotsin kruunua (SEK), Yhdysvaltain dollaria (USD) ja Norjan kruunua (NOK). Kuviossa 12 on havainnollistettu myyntilaskun kirjausprosessi.

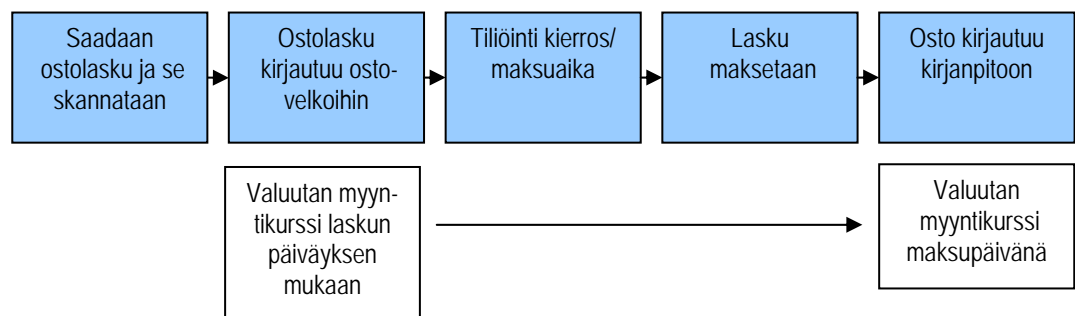

KUVIO 12. Myyntilaskun kirjausprosessi

Myyntilaskut kirjautuvat tullin muuntokurssin mukaisesti, koska myynnin on tehtävä myyntilaskun lisäksi kaikki vientiselvitykset ja tullaasiakirjat tullihallituksen vahvistamaan kuukauden keskikurssiin. Kun maksu aikanaan suoritetaan, kirjautuu se yrityksen tilille maksupäivän kurssin mukaan. Kurssina käytetään liikepankin noteeraamaan kyseisen valuutan ostokurssia.

Ostolaskujen pääasialliset valuutat ovat euron lisäksi SEK, USD, NOK ja Japanin jeni (JYP). Ostolaskun kirjausprosessi on esitetty alla olevan kuvion mukaisesti.

KUVIO 13. Ostolaskun kirjausprosessi

Ostolaskut tulevat yritykselle pääosin paperilaskuina ja ne skannataan tietojärjestelmään. Lasku kirjautuu ostovelkoihin laskun päivämäärän mukaiseen valuutan myyntikurssiin, mikä on pankin kyseiselle valuutalle kyseisenä päivänä noteeraama myyntikurssi. Tietojärjestelmä hakee pankkilinkin kautta oikean kurssin. Seuraavaksi yritysten vastuuhenkilöt tarkistavat laskujen oikeellisuuden ja tiliöivät ne niille kuuluville tileille. Laskut maksetaan eräpäiviä noudattaen. Laskut kirjautuvat ostoiksi kirjanpitoon maksupäivän mukaiseen pankin myyntikurssiin. Sähköisessä arkistossa myyntilaskut ovat kirjattu tullin kurssiin ja ostolaskut pankin myyntikurssiin. Asiakaskohtaisia eroja ei kirjauksissa ole.

Kurssierot myyntilaskuissa kirjataan myynnin kurssieroihin, mitkä oikaisevat myyntituottoja ja ostolaskujen kurssierot kirjautuvat ostojen oikaisueriin. Kurssierojen vaikutukset näkyvät yrityksen tuloksessa.

4.4.2 Suojausinstrumenttien kurssierot

Konsernin yrityksillä suurimmat suojauksen alaiset myyntisaatavat ovat yleensä Yhdysvaltain dollarin (USD) ja Ruotsin kruunun (SEK) määräisissä valuutoissa. Ne suojataan valuuttatermiinisopimuksilla. Ostoveloista suurimmat valuuttamääräiset tapahtumat ovat Japanin jeneinä (JYP) ja ne suojataan myös valuuttatermiineillä.

Tilikauden aikana realisoitumattomia kurssieroja ei kirjata kirjanpitoon. Valuuttasuojauksen päätyttyä kohteen kurssierot kirjataan niiden omille kirjanpitotileille. Myyntisaamisten termiinkurssierot kirjautuvat myynnin termiinkurssieroihin ja ostovelkojen termiinkurssierot kirjautuvat ostojen termiinkurssieriin. Kurssierojen vaikutus näkyy lopulta tuloslaskelmassa.

Konsernin valuuttatilit ja valuuttalainat muunnetaan euromääräisiksi joka kuukausi, kuukauden viimeisen päivän kurssin mukaan. Kirjanpito-ohjelma hakee oikeat kurssit pankinlinkkiä hyväksikäyttäen ja tekee kirjauksista automaattisesti kirjaustositteen. Valuuttamääräisten tilien ja lainojen kurssierot kirjataan tuloslaskelmassa joko rahoituksen tuotoiksi tai kuluiksi.

4.4.3 Tilinpäätösraportointi

Tilinpäätöksessä ulkomaanrahan määräiset saamiset, velat ja muut sitoumukset muutetaan euromääräisiksi käyttäen tilinpäätöspäivän (31.12.2007) keskikurssia. Siltä osin, kun myyntisaamisia tai ostovelkoja on suojattu valuuttatermiinisopimuksilla, käytetään niiden euromääräisiksi muuntamiseen kyseisten termiinien kurssia. Tilinpäätöksen liitetiedoissa on myös kerrottu, että ulkomaisten tytäryhtiöiden tuloslaskelmat on muutettu tilikauden keskikurssiin ja taseet tilinpäätöspäivän kurssiin. Muuntamisessa syntyneet kurssierot on esitetty erässä voitto edellisiltä tilikausilta.

4.5 Johtopäätökset

Nykyaikaisesta ja vastuullisesta yritystoiminnasta kertoo se, että konserni on laatinut riskienhallintapolitiikan. Se selkeyttää riskien parissa toimivien henkilöiden tehtäviä ja vastuita.

Valuuttaposition onnistunut hallinta on monen osatekijän summa. Valuuttaposition tunnistamisen jälkeen päästään laskemaan ja raportoimaan position kokoa, jonka seurauksena voidaan tehdä tarvittavat suojaustoimet. Case-yritys laskee ja suojaa transaktiopositiota ja translaatiopositiota riskienhallintapolitiikan mukaisesti. Ekonominen positio ei tällä hetkellä kuulu suojattaviin positioihin. Ekonominen riski on strateginen riski ja sitä on vaikea mitata, mutta se tulisi ehdottomasti ottaa huomioon konsernin riskienhallinnan kartoittamisessa. Voihan olla, että näin on menetelty, mutta tässä tutkimuksessa haastateltavina olivat talousosaston työntekijät ja päälliköt, ei hallituksen jäsenet, ja asia ei siten tullut ilmi. Euro on tällä hetkellä yliarvostettu valuutta ja se epäilemättä antaa euroalueen ulkopuolelta tuleville kilpailijoille kilpailuedun. Kilpailuaseman muutos voi aiheuttaa tuloksen heikentymistä. Ekonomista riskiä tulisi tutkia myös siksi, koska yrityksen raaka-aineet ovat sidottuja maailmanmarkkinahintoihin.

Transaktioposition raportointi on case-yrityksessä tarkkaa ja yksityiskohtaista tietoa vaativaa, mikä aiheuttaa paljon töitä. Tämän tutkimuksen teoriaosuuden ja liitteenä olevien esimerkkiraporttien perusteella, on vaikea sanoa, miten case-yrityksen valuuttaposition raportointia voisi yksinkertaistaa ja helpottaa sen päivittämistä. Jos olisi ollut mahdollista tutkia useamman yrityksen valuuttaposition raportointia, niin luultavasti silloin, joitain konkreettisia kehitysehdotuksia olisi voinut löytyä. Yritys voisi tiedustella, onko yrityksen tietojärjestelmän toimittajalla mahdollisesti valuuttaposition raportointiin laskentaohjelmaa, johon kannattaisi investoida.

Valuuttapositionraportoinnin yhtenä ongelmakohtana tuli esille tilauksiin ja toimiin liittyvien muutosten ilmoittaminen kassanhoitajalle. Muutoksista ei aina muisteta tai huomata kertoa kassanhoitajalle ja se aiheuttaa ylimääräistä työtä. Kassanhoitajaa tulisi informoida heti muutoksista, jotta suojaukset voidaan muut-

taa uutta tilannetta vastaavaksi. Voisiko ajatella, että kunkin yksikön myynti- ja ostopäälliköt vierailisivat aika ajoin valuuttatiimin palavereissa. Siten he voisivat paremmin ymmärtää muutosilmoitusten tärkeyden.

Valuuttaposition suojaamiseen on yrityksellä käytössä useita erilaisia suojausmenetelmiä ja suojuuksia tehdään keskitetysti. Valuuttatermiiniä käytetään paljon ja se on muutenkin suomalaisissa yrityksissä suosittu suojausinstrumentti. Euron käyttöönoton jälkeen valuuttamääräiset liiketapahtumat ovat vähentyneet huomattavasti. Voisiko asiakkaalta laskuttaa niin kutsuttua riskilisää silloin, kun kauppa tehdään johonkin muuhun valuuttaan kuin euroon ja tuleva saaminen joudutaan suojaamaan valuuttariskiltä.

Valuuttamääräisen kirjanpidon ja tilinpäätöksen kirjaukset sekä raportoinnin case-yritys tekee annettujen sääntöjen mukaisesti. Valuuttamääräisessä kirjanpidossa case-yritys kirjaa valuuttaerät päiväkohtaisesti ja käyttää ennalta määrättyjä kiinteitä kurssia myyntilaskujen kirjaamisessa. Tullin kurssi on tullihallituksen määrittelemä kuukauden keskipäivän kullekin valuutalle. Tullin kurssin ero päiväkohtaisiin kursseihin verrattuna on merkitykseltään vähäinen, mitä edellytetään, jos valuuttamääräisiä erä muutetaan euromääräiseksi kiinteään kurssiin. Ostolaskut kirjataan käyttäen liikepankin noteeraamia valuuttakursseja. Myyntien ja ostojen kurssierot kirjataan sääntöjen mukaan oikeasemaan myyntituloja ja ostomenoja. Rahoitustapahtumien kurssierot kirjataan myös oikein rahoituksen tuottoihin ja kuluihin.

Tilinpäätöksessä valuuttamääräiset saamiset, velat ja muut sitoumukset on arvoitettu sääntöjen mukaisesti tilinpäätöspäivän kurssiin, sekä termiinisopimuksilla suojatut ostovelat ja myyntisaamiset on muutettu euromääräisiksi termiinkurssilla. Termiinkurssia saadaan käyttää, koska kirjanpitolaissa sanotaan, että jos valuuttamääräiset saamiset, velat tai muut sitoumukset on sopimuksilla sidottu tiettyyn kurssiin, ne saadaan muuttaa euroiksi sitä noudattaen.

5 YHTEENVETO

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mikä on valuuttaposition ja miten valuuttaposition hallintaa kansainvälisessä yrityksessä hallitaan. Valuuttaposition hallinta pitää sisällään position tunnistamisen, raportoinnin ja suojaamisen. Tutkimuksen toinen tavoite oli kartoittaa, miten valuuttamääräiset kirjaukset tehdään kirjanpitoon ja tilinpäätökseen.

Tutkimuksessa käsiteltiin ensin valuuttariskejä ja valuuttaposition hallinnan eri osatekijöitä. Tämän jälkeen tarkasteltiin valuuttamääräisiä eriä koskevia säännöksiä sekä valuuttamääräisten liiketapahtumien merkitsemistä kirjanpitoon ja tilinpäätökseen. Valuuttaposition hallintaa ja valuuttamääräisten kirjausten tekemistä tutkittiin case-yrityksessä henkilökohtaisten teemahaastattelujen avulla.

Valuuttaposition hallinta koostuu valuuttariskien tunnistamisesta ja määrittämisestä. Valuuttaposition tunnistamisen lähtökohtana on tarkastella minkälaisen riskiaseman yrityksen oma liiketoiminta aiheuttaa. Tämän jälkeen voidaan miettiä, miten valuuttaposition lasketaan ja raportoidaan. Yritysten riskienhallintapolitiikan päätöksillä on tärkeä osa, sillä niiden perusteella tiedetään minkälaisia ja minkä suuruisia riskejä lähdetään suojaamaan ja mitä ei. Kun tämä pohdinta on tehty, löytyy valuuttariskin suojaamiseen runsaasti erilaisia suojausmenetelmiä.

Valuuttamääräistä kirjanpitoa säätelee sama laki ja samat säännökset kuin muitakin suomalaisia kirjanpitovelvollisia. Valuuttamääräisen kirjanpidon tekevät haasteelliseksi kurssimuutokset liiketapahtuman syntymishetken ja maksupäivän välillä. Tämä aiheuttaa kurssieroja, mitkä tulee kirjata menojen, tulojen tai rahoituksen oikaisueriksi. Tilinpäätöksessä tärkeää on muuntaa valuuttamääräiset erät euroiksi tilinpäätöspäivän mukaiseen kurssiin ja huomioida, että muuntamiseen käytetty kurssin peruste esitetään tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Tutkimuksen empiirisessä osassa tarkasteltiin, miten case-yritys määrittää oman valuuttaposition ja miten sitä raportoidaan ja suojataan. Valuuttamääräisistä kirjauksista esitettiin myynti- ja ostolaskun kirjausprosessit ja selvitettiin, miten erilaiset kurssierot käytännössä kirjataan kirjanpitoon ja tilinpäätökseen. Tämän lisäksi

käsiteltiin käytettyjen tilinpäätöserien muuntokursseja.

Tutkimuksessa saatiin selvitettyä case-yrityksen valuuttaposition hallinnan nykytila. Yritys raportoi ja suojaa transaktio- ja translaatiopositiota, mutta ei ekonomista positiota. Yrityksellä on selkeä riskienhallintapolitiikka ja valuuttatiimi vastaa positiolaskennasta ja raportoinnista. Samoin valuuttapositionien suojaaminen on valuuttatiimin työtä. Valuuttapositioneja suojataan lähinnä valuuttalainoilla ja valuuttatermiinisopimuksilla, sekä yritetään estää valuuttariskien synty käyttämällä tarjouksissa valuuttaklausuulia ja laskutusvaluuttana euroa. Valuuttamääräiset erät kirjataan säännösten mukaisesti sekä kirjanpitoon että tilinpäätökseen.

Riskienhallinnan näkökulmasta ajateltuna, jatkotutkimuksen voisi tehdä valuuttariskien suojautumisen kustannuksista. Olisi mielenkiintoista tietää, paljonko suojautumismenetelmät ja suojautumiseen käytetty työaika maksavat ja verrata kustannuksia suojauksilla saavutettuihin hyötyihin.

Toinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla kansainvälistä kauppaa käyvien yritysten tilinpäätösten valuuttamääräisiin kirjauksiin ja erien muuntamiseen euromääräisiksi käytettyjen kurssien vertailu sekä liitetietojen vertailu.

Tutkijalle tämän opinnäytetyön tekeminen oli haastava projekti, koska aihealue oli vaikea ja se sisälsi paljon rahoitusalan ammattitermejä. Tutkijalla ei ole aikaisempaa kokemusta valuuttariskien hallinnasta, mutta aiheen käsittelyä ja ymmärtämistä auttoivat vientisihteerin kesälomituksissa hankittu tietotaito kansainvälistä kaupasta. Tutkimuksen kohdeyrityksen salassapito rajoitti jonkin verran tutkimuksen esittämistapaa ja sen takia muun muassa yritysesittely jäi valitettavan lyhyeksi ja haastateltavat henkilöt esitettiin vain ammattinimikkeillä. Toisaalta, kun tutkija pääsi perehtymään aiheeseen syvällisemmin ja ymmärrys kasvoi, niin työn aihe osoittautui erittäin mielenkiintoiseksi. Omasta mielestään tutkija sai selvitettyä tutkimusongelmat ja päätyi johtopäätöksissä useisiin erilaisiin kehitysehdotuksiin.

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET:

Eiteman, D., Stonehill, A. & Moffett, M. 2001. Multinational business finance. 9. Uudistettu painos. Addison-Wesley Publishing Company, Inc., U.S.A

Hautala, H. 2005. Millainen ongelma on yrityksen rahoitusriskit? Yritystalous 6/2005, 57–60.

Helppi, M. & Paloheimo, A. 2005. Ulkomaankaupan rahoitus. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6. Uudistettu painos. Kirjayhtymä Oy, Helsinki.

Järvenpää, M., Pellinen, J. & Virtanen, A. 2007. Kansainvälisen yrityksen talous. WS Bookwell Oy, Juva.

Kasanen, E., Lundström, T., Puttonen, V. & Veijola, R. 1996. Rahoitusriskit Yrityksissä. Tammisaaren Kirjapaino Oy, Tammisaari.

Kinkki, S., Hulkko, P. & Mäkinen, I. 1999. Yritystoiminta. Optio-sarja, WSOY, Porvoo.

Kinnunen, J., Leppiniemi, J., Puttonen, V. & Virtanen, K. 2002. Tietoa yrityksen taloudesta. KY-palvelu Oy, Keuruu.

Kirjanpitoasetus 1339. Annettu Helsingissä 30.12.1997.

Kirjanpitolaki 1336. Annettu Helsingissä 30.12.1997.

Kirjanpitolautakunnan yleisohje: Ulkomaanrahan määräisten saamisten sekä velkojen ja muiden sitoumusten muuttamisesta euromääräiseksi. Annettu Helsingissä 13.12.2005.

Knüpfer, S. & Puttonen, V. 2004. Moderni rahoitus. WSOY, Vantaa.

Leppiniemi, J & Kykkänen, T. 2007. Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta.5. uudistettu painos WS Bookwell Oy, Juva.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2005. Oikeat ja riittävät kirjaukset. 5.painos. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä

Leppiniemi, J. 2007. Ratkaisuja tilinpäätäjän ongelmiin. WS Bookwell Oy, Juva.

Niskanen, J., Niskanen, M. 2003. Yritysrahoitus. Edita Prima Oy, Helsinki.

Shapiro, A. 1999. Multinational financial management. 6 uudistettu painos. John Wiley & Sons, Inc. U.S.A

PAINAMATTOMAT LÄHTEET:

Case-yrityksen nettisivut ja yrityksen omaa markkinointimateriaalia

Elinkeinoelämän keskusliitto. Taloustietoa Suomen taloudesta [viitattu 29.3.2008]. Saatavissa:

http://www.ek.fi/www/fi/talous/tietoa_Suomen_taloudesta/ulkomaankauppa.php

Finpro. Suomen tärkeimmät kauppakumppanit 2007 [viitattu 29.3.2008]. Saatavissa:<http://www.finpro.fi/fi->

[FI/Market+Information/Country+Information/EU+Countries/Finland/Artikkeli/Suomen+tärkeimmät+kauppakumppanit+vuonna+2007.htm](http://www.finpro.fi/fi-FI/Market+Information/Country+Information/EU+Countries/Finland/Artikkeli/Suomen+tärkeimmät+kauppakumppanit+vuonna+2007.htm)

Kauppalehti. Valuuttakurssit [viitattu 14.3.2008]. Saatavissa:

<http://www.kauppalehti.fi/5/i/porssi/valuutat/>

OP-Pohjola. Ulkomaankaupan pankkipalvelut [viitattu 14.2.2008]. Saatavissa:

<https://www.op.fi/media/liitteet?cid=150384623>

Taloussanomat. Sanakirja [viitattu 6.4.2008]. Saatavissa:

http://www.taloussanomat.fi/page.php?page_id=71

TIEKE, Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry. ERP-luultua tärkeämpi pk-yritykselle [viitattu 7.4.2008]. Saatavissa:

http://www.tieke.fi/tieke/tieken_tiedotteet_2008/erp_luultua_tarkeampi_pk-yrityks/

Wsoypro 2008. [viitattu 25.3.2008]. Saatavissa:

<http://www.wsoypro.fi/wsoypro.aspx?prevpos=yr111.12596&page=selain&ts=yo&pos=yr111.10451&offset=0.176>

Haastattelut

Kirjanpitäjä 2.11.2007 ja 8.4.2008

Kassanhoitaja 2.11.2007

Controller 25.3.2008

Talospäällikkö 27.3.2008

Transaktiopositio – lähtöpositioraportti

Yksikkö: Sellu

Valuutta: USD Pvm: 1.3.2006

Täyttäjä: VV

Kuukausi	1	2	3	4	5	6	7-12	>12	Yht.
Operatiiviset erät									
Myyntisaamiset (+)	50	60	45	30	15				200
Myyntitilaukset (+)			10	20	20	30	20		100
Ennakoitu myynti (+)					10	20	230		260
Ostovelat (-)	-10	-20	-5						-35
Ostotilaukset (-)				-10					-10
Ennakoidut ostot (-)					-20	-10	-40		-70
Investoinnit (+/-)									
Lähtöpositio	40	40	50	40	25	40	210		445

Lähde: Kasanen ym. Rahoitusriskit yrityksissä

Transaktiopoistio- lähtö- ja finanssipoistioraportti

Yksikkö: Sellu

Valuutta: USD

Pvm: 1.3.2006

Täyttäjä: VV

Kuukausi	1	2	3	4	5	6	7-12	>12	Yht.
Operatiiviset erät									
Myyntisaamiset (+)	50	60	45	30	15				200
Myyntitilaukset (+)			10	20	20	30	20		100
Ennakoitu myynti (+)					10	20	230		260
Ostovelat (-)	-10	-20	-5						-35
Ostotilaukset (-)				-10					-10
Ennakoidut ostot (-)					-20	-10	-40		-70
Investoinnit (+/-)									
Lähtöpositio	40	40	50	40	25	40	210		445
Rahoituserät									
Kassa (+/-)	10								10
Sijoitukset (+)									
Lainat (-)			-30			-30			-60
Korot (+/-)			-5			-5	-10		-20
Terminisopimukset (+/-)	-50	-40		-40	25		-200		-305
Swapsopimukset (+/-)									
Rahoitusleasing (-)					-50				-50
Muut rahoituserät (+/-)									
Finanssipoistio	-40	-40	-35	-40	-25	-35	-210		-425
Avoin poistio	0	0	15	0	0	5	0		20

Lähde: Kasanen ym. Rahoitusriskit yrityksissä

Todelliset valuuttavirrat:

- + myyntisaatavat
- + sitovat tilaukset
- + valuuttatilit
- + valuuttatalletukset
- + lainojen nostot
- + korkotulot
- + muut tulot
- ostolaskut
- sitovat ostotilaukset
- muut valuuttavelat
- luottojen lyhennykset ja korot

= nettopositio I

– suojaukset, esimerkiksi terminoinnit

= avoin positio

Budjetoidut valuuttavirrat:

- + budjetoitu myynti
- + muut arvioidut tulot
- budjetoidut ostot

= nettopositio II

Transaktiosition yhteenveto raportti - kaikki valuutat

Valuutta	USD	SEK	JPY	GBP	Muut	Yht.
Operatiiviset erät						
Myyntisaamiset (+)	200	50		30		280
Myyntitilaukset (+)	100	70		20		190
Ennakoitu myynti (+)	260	40				300
Ostovelat (-)	-35	-10	-50	-20		-115
Ostotilaukset (-)	-10		-30			-40
Ennakoidut ostot (-)	-70		-10			-80
Investoinnit (+/-)			-20			-20
Lähtöpositio	445	150	-110	30		515
Rahoituserät						
Kassa (+/-)	10	20	-10			20
Sijoitukset (+)						
Lainat (-)	-60	-100				-160
Korot (+/-)	-20	60				40
Terminisopimukset (+/-)	-305	-50	110	-20		-265
Swapsopimukset (+/-)		-40				-40
Rahoitusleasing (-)	-50					-50
Muut rahoituserät (+/-)						
Finanssipositio	-425	-110	100	-20		-455
Avoin positio	20	40	-10	10		60

Lähde: Kasanen ym. Rahoitusriskit yrityksissä

1 Kirjausprosessi kirjanpitoon;

- milloin myyntilasku/ ostolasku kirjataan?
- onko myyntilaskun kirjauksella ja ostolaskun kirjauksella eroja?
- mihin kurssiin kirjaus tehdään ?
- onko asiakaskohtaisia eroja?
- mitä tehdään, kun suoritus realisoituu maksettavaksi/ maksetaan? – (kurs-
sierojen käsittely)

2 Kirjaus tilinpäätökseen

- miten tehdään?
- miten kirjataan realisoitunut kurssiero?
- IFRS-käytäntö?

3 Mitä valuuttoja konserni käyttää?

4 Onko valuuttatilejä?

- käytetäänkö valuuttatilejä konsernin sisäisissä valuuttatapahtumissa, mat-
ching?/ netting?

5 Valuuttaposition hallinta/ laskenta

- mistä tiedot valuuttamääräisistä myynneistä tulevat?
- kuinka usein ?
- kuka / ketkä ovat vastuussa niiden ilmoittamisesta?
- kenelle ilmoitetaan?
- miten valuuttaposition lasketaan?
- miten valuuttaposition näkyminen kirjanpidossa?
- ovatko position jakautumat konsernissa selvillä?
- mikä on konsernin suojauspolitiikka? – mitä positiota / positioita suoja-
taan?

6 Raportointi

- kuka/ketkä raportoivat liiketapahtumat?
- kuinka usein?
- kuka päivittää raportit?
- kenen pitäisi hoitaa raportointi?